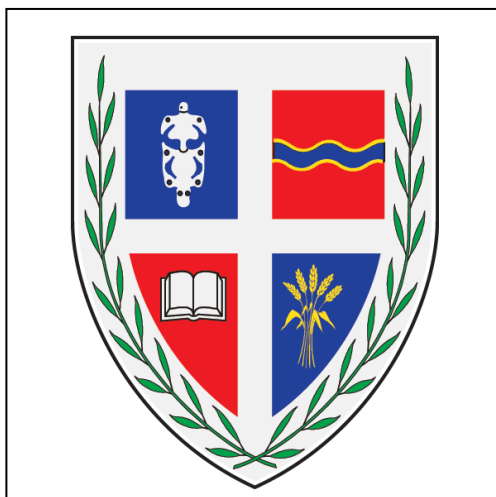

ОПШТИНА ВРБАС

**ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СОЦИЈАЛНО
УКЉУЧИВАЊЕ РОМА И РОМКИЊА ОПШТИНЕ ВРБАС
ЗА ПЕРИОД 2025–2027. ГОДИНЕ**

Врбас, 2024. године

Садржај

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА	3
1 УВОД	4
2 СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ	7
2.1 Локалне стратегије	8
2.2 Институционални оквир на локалном нивоу	10
3 ОПШТИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ/ГРАДУ	13
3.1 Географски подаци	13
3.2 Историјски подаци	14
3.3 Демографски подаци	15
3.4 Општи подаци о Ромима	18
3.4.1 образовање	19
3.4.2 Регистрована незапосленост	22
3.4.3 Становање	25
3.4.4 Здравствена заштита	31
3.4.5 Социјална заштита	31
3.5 Политике и праксе локалне управе и локалних институција	32
3.5.1 образовање	34
3.5.2 Становање	35
3.5.3 Запошљавање	35
3.5.4 Социјална заштита	37
4 SWOT АНАЛИЗА	39
4.1 образовање	40
4.2 Запошљавање	42
4.3 Становање	44
4.4 Здравство	46
4.5 Социјална заштита	48
5 ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	50
6 АКЦИОНИ ПЛАН	53
7 ОКВИР ПРОГРАМСКОГ БУЏЕТА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА	77

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

ДЗ	Дом здравља
ЕУ	Европска унија
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЛАП	Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња града Сомбора
Мобилни тим	Мобилна јединица за социјално укључивање Рома и Ромкиња на локалном нивоу
НВО	Невладина организација
НСЗ	Национална служба за запошљавање
НСП	Новчана социјална помоћ
ОШ	Основна школа
РС	Република Србија
РТ	Радно тело за израду ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња
РРА	Регионална развојна агенција
СКГО	Стална конференција градова и општина
Стратегија 2016-2025	Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године
Стратегија 2022-2030	Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године
СШ	Средња школа
ЦСР	Центар за социјални рад
ПУ	Предшколска установа
ПВО	Предшколско васпитање и образовање

1 УВОД

Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња у општини Врбас за период од 2025. до 2027. године (у даљем тексту: ЛАП) дефинише правце деловања Општине Врбас у области социјалног укључивања Рома и Ромкиња, као и конкретне мере и активности којима се настоји побољшати садашњи положај припадника ромске заједнице, уз јасне механизме помоћу којих се може пратити остваривање дефинисаних циљева. Он представља део напора које локална заједница чини током низа година са основним циљем смањења јаза који постоји између Рома и осталих припадника локалне заједнице.

ЛАП почива на анализи релевантних националних стратешких докумената, локалних података и процени потреба ромске популације на подручју општине Врбас. Израђен је кроз широк партиципативни и партнерски приступ који ће бити примењен и у процесу његове реализације, праћења и извештавања. Општина Врбас намерава да у реализацију дефинисаних циљева и активности укључи све релевантне актере из локалне заједнице, као и да сарађује са републичким институцијама које се баве питањем ромске популације и иностраним фондовима на реализацији овог плана. Реално је за очекивати да овакав концепт постави основ за оптималан квалитет резултата који се очекују реализацијом планираних активности и мера, на којима ће све заинтересоване стране и релевантни партнери радити у континуитету у наредном периоду.

Израда овог ЛАП-а реализована је у оквиру пројекта „Подршка одрживим услугама социјалне заштите у заједници и политикама укључивања на локалном нивоу“¹, који финансира Европска унија у оквиру националног Програма ИПА 2020 (у даљем тексту: Пројекат), а спроводи Стална конференција градова и општина – Савез градова и општина Србије (у даљем тексту: СКГО), док је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања главно корисничко министарство. Реализацијом овог пројекта биће створени услови за унапређење квалитета и обима услуга социјалне заштите и подстицање инклузије угрожених и маргинализованих група, посебно ромске популације на локалном нивоу, што ће допринети побољшању ефикасности политика социјалног укључивања како би се подстакле једнаке могућности и активно учешће жена и мушкараца. Предвиђене активности усмерене су на реализацију следећих циљева:

Циљ 1 - Унапређени правни, финансијски и институционални механизми за одрживо планирање и имплементацију социјалне заштите на локалном нивоу. Овај циљ предвиђа стручну подршку СКГО за најмање 20 локалних самоуправа за успостављање или унапређење локалног система социјалне заштите.

Циљ 2 - Унапређена имплементација локалних мера и механизма за инклузију Рома. Пројекат ће подржати формирање нових координационих тела и мобилних тимова у 10 одабраних јединица локалне самоуправе и суфинансирање годишњих оперативних планова рада мобилних тимова, израду нових 20 локалних акционих планова за социјалну инклузију Рома и Ромкиња, изградњу и пилотирање модела међуопштинске сарадње, успостављање мобилног тима за инклузију Рома - иновативна и интегрисана услуга социјалне заштите на нивоу ЈЛС.

Циљ 3 - Побољшан квалитет услуга социјалне заштите и мера инклузије Рома на локалном нивоу. Подршка у оквиру трећег циља биће усмерена на реализацију локалних пројеката у оквиру грант шеме. Подршка је намењена имплементацији стратешких приоритета у локалним заједницама, односно развоју локалних служби социјалне заштите.

¹ <https://www.skgo.org/projekti/detaljno/69/SPaRI>

Општина Врбас и СКГО потписали су 17.08.2023. године Споразум о сарадњи који се односи на сарадњу у реализацији циља 2 Пројекта, чиме је потврђена спремност Општине Врбас за потпуно ангажовање у остваривању циљева Пројекта и успостављању и унапређењу стратешких, финансијских и институционалних механизма за инклузију Рома на својој територији. ЛАП је израдила Радна група за израду ЛАП-а, уз стручну помоћ СКГО експерата. Радна група за израду ЛАП-а основана је 14. фебруара 2024. године, а чланови радне групе који су учествовали у изради ЛАП-а су:

Председник радне групе:

1. **Ивана Крезовић**, начелник Општинске управе општине Врбас

Координатор радне групе:

2. **Маја Куч**, директор Центра за социјални рад

Чланови радне групе:

3. **Јасна Бјелица**, члан Општинског већа задужена за социјална питања и избегла и расељена лица
4. **Катица Итај**, координатор за ромска питања
5. **Миљан Мићуновић**, представник Дома здравља „Вељко Влаховић“
6. **Марија Килибарда**, представница Националне службе за запошљавање филијала Врбас
7. **Татјана Глушчевић**, представница Црвеног крста Врбас
8. **Драгомир Тешановић**, представник Полицијске станице у Врбасу
9. **Ивана Тамаш**, представница Основне школе „20. Октобар“
10. **Ивана Миличић**, Одељење за друштвене делатности

Током израде овог документа спроведени су следећи кораци: припремљена је ситуациона анализа са *SWOT* анализама за пет области- становање, образовање, запошљавање, здравље и социјална заштита; утврђени су општи циљ и посебни циљеви за приоритетне области; идентификоване су мере и активности које доприносе остварењу дефинисаних циљева и за сваку од активности утврђени су и носилац и партнери, временски оквир, потребна финансијска средства по изворима, циљ, индикатори са базним и циљним вредностима и извори верификације.

Одржани су следећи састанци, радионице и догађаји:

- Уводна једнодневна радионица – одржана је 07.03.2024. године на којој је присуствовало 12 учесника, током које је усаглашена методологија за израду ЛАП-а и договорен временски оквир и план активности.
- Једнодневна радионица за развој ситуационе анализе са *SWOT* анализом, која је одржана 18.03.2024. године и на којој је присуствовало 12 учесника. На овој радионици урађене су *SWOT* анализе за пет области: становање, образовање, запошљавање, здравље и социјална заштита и идентификоване приоритетне области за решавање.
- Фокус група са представницима ромске заједнице за усаглашавање налаза ситуационе и *SWOT* анализе, која је одржана 27.03.2024. На фокус групи је присуствовало 13 учесника, и усаглашени су налази ситуационе и *SWOT* анализе у свих 5 области.
- Дводневна радионица за дефинисање општег циља, посебних циљева и мера – одржана је 26. и 27. јуна 2024. године и на њој је присуствовало 14 учесника.

- Дводневна радионица за израду предлога нацрта ЛАП-а одржана је 28. и 29. октобра 2024. године и на њој је учествовало 15 учесника. На овој радионици идентификовани су пројекти и активности за претходно дефинисане мере, а за сваку активност/пројекат утврђени су: носилац и партнери, временски оквир, потребна финансијска средства по изворима финансирања, циљ пројекта/активности, индикатори са базним и циљним вредностима и извор верификације
- Фокус група са представницима ромске заједнице, одржана је 12. децембра 2024. године и у њој је учествовало 10 представника, међу којима су били представници ромских удружења и представници ромских насеља са територије општине Врбас. Представницима ромске заједнице представљени су предложени пројекти и активности које је дефинисала радна група у свих 5 области, а потом су сакупљени коментари и предлози за њихову дораду, односно предлози за нове пројекте и активности
- Јавна расправа на којој је јавности представљен предлог финалног нацрта Локалног акционог плана за социјално укључивање Рома и Ромкиња општине Врбас за период 2025–2027. године одржана је у периоду од _____ до _____.

Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња општине Врбас за период 2025-2027. године усвојен је од стране Општинског Већа општине Врбас

2 СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

Влада РС је почетком фебруара 2022. усвојила Стратегију за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022 – 2030 (у даљем тексту: Стратегије 2022-2030). Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог Републике Србије покренуло је иницијативу за усаглашавање документа за период од 2022-2030.

У оквиру Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог формиран је Одсек за унапређење положаја Рома и Ромкиња, који представља техничку подршку Координационом телу за унапређење положаја и социјално укључивање Рома и Ромкиња и праћење реализације Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године, а чији задатак је био да у сарадњи са Стручном групом Координационог тела, ревидира Стратегију за социјално укључивање Рома и Ромкиња и усклади је са актуелним стратешким оквиром ЕУ за Роме и новим законима Републике Србије.

Стратегија 2022-2030 је заснована на постојећим стратешким, правним и институционалним ресурсима. Институционални ресурси за припрему, спровођење, праћење и процену Стратегије су Координационо тело за унапређење положаја и социјално укључивање Рома и Ромкиња и праћење реализације Стратегије, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог и Министарка овог ресора као Национална контакт особа за Роме/киње, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, ресорна министарства која су задужена да воде јавне политике од интереса за остваривање стратешких мера, независне националне институције за једнакост и људска права и за статистику, јединице локалне самоуправе, као и Национални савет ромске националне мањине и бројне међународне и домаће организације цивилног друштва, а нарочито удружења грађана ромске националности. Национална контакт особа за Роме и Ромкиње у име Владе координира рад државних органа, као и органа јединица локалних самоуправа и јавних предузећа у вези са унапређењем положаја Рома и Ромкиња.

Стратегија 2022-2030 представља кључни стратешки документ који у периоду до 2030. год. настоји интензивирати рад институција на националном и локалном нивоу на плану веће социјалне укључености Рома и Ромкиња и сузбијању њихове дискриминације, кроз стварање услова за пун приступ остваривању људских права лица ромске националности. Стратегија покрива осам приоритетних области: борба против циганизма², сиромаштво и социјална искљученост, партиципација, образовање, становање, запошљавање, здравље и социјалну заштиту.

Србија се на путу европских интеграција придружила земљама чланицама када је реч о социјалном укључивању Рома и Ромкиња, будући да је као основу за израду овог документа користила *Оквир за националне стратегије за интеграцију Рома* који је Европска комисија, заједно са Европским парламентом, прописала за земље чланице што осигурава наставак сарадње и наставак подршке ЕУ Србији за унапређење положаја Рома и Ромкиња. Стратегија 2022-2030 је заснована на постојећим стратешким, правним и институционалним ресурсима – стратегијама и прописима којима су уређена поједина питања унапређења положаја Рома и Ромкиња, али и на опредељењу државе да развија програме унапређења положаја Рома и

² Термин је усклађен са националном Стратегијом, и да представља посебан облик расизма који је усмерен према Ромима, и као такав је препознат у међународним политикама и документима под називом "Antigypsyism".

Ромкиња исказаним *Оперативним закључцима* са семинара „Социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији“ (за период 2015–2017. године)³ и Акционом плану за поглавље 23⁴.

Стратегија 2022-2030 је предвидела децентрализацију послова у вези са инклузијом Рома, те је њома планирано спровођење великог броја мера управо на локалном нивоу, уз наглашавање одговорности локалних органа власти. Разлози за ово су бројни. Многе јединице локалне самоуправе (ЈЛС) располажу локалним механизмима (координатори за ромска питања, мобилни тимови, педагошки асистенти, здравствене медијаторке и сл.) захваљујући којима могу да управљају и спроводе инклузивне јавне политике. Такође, *Закон о локалној самоуправи* обавезује ЈЛС да се старају о остваривању људских и мањинских права на својој територији. Остваривање права на образовање, рад, одговарајуће становање, примарну здравствену заштиту и социјалну заштиту се управо остварује на локалном нивоу - посредством органа ЈЛС или локалних испостава републичких органа. Такође, општине и градови поседују информације са терена о реалним проблемима и потребама ромске популације, на основу којих лакше могу да планирају и спроводе мере и активности, и на тај начин отклоне узроке отежаног приступа правима и структурног сиромаштва припадника ромске националности. Управо су ово били разлози зашто је **Стратегија 2022-2030 истакла потребу да и локалне самоуправе усвоје локалне јавне политике у овој области**, које ће бити усклађене са реалним локалним економским и социјалним развојем, те да обучавају стручне тимове у ЈЛС који ће бити способни да припреме и управљају спровођењем локалних стратегија. Додатна одговорност локалних власти лежи у обезбеђивању средства, како у локалном буџету, тако и из екстерних извора (републички буџет, донаторска средства, ИПА фондови итд.), за успешно спровођење мера социјалног укључивања Рома на својој територији.

2.1 Локалне стратегије

Тренутно важеће (усвојене) стратегије и локални акциони планови општине Врбас су:

- План развоја општине Врбас за период 2022-2030.
- Локални акциони план за децу општине Врбас за период од 2024 – 2027. године.
- Локални план управљања отпадом за општину Врбас за период 2023-2032. године.
- Стратешки План развоја културе у општини Врбас за период 2023-2028. године
- Стратешки план развоја социјалне заштите општине Врбас за период 2023 – 2028. године.
- Локални акциони план за управљање миграцијама у општини Врбас за период 2023 - 2027. године.
- Стратегија безбедности саобраћаја на путевима општине Врбас за период од 2023. до 2027. године
- Акциони план за реализацију стратегије безбедности саобраћаја на путевима општине Врбас за период од 2023. до 2027. године
- Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња у општини Врбас за период од 2022. до 2026. године.
- Локални акциони план за младе општине Врбас за период 2020 – 2024. године

³ Оперативне закључке је 09. септембра 2015. године потпредседница Владе проф. др Зорана Михајловић упутила надлежним државним органима са молбом да их у наредне две године реализују

⁴ Ревидирани АП 23 усвојен на седници Владе РС 10. јула 2020. године.

- Плана јавног здравља општине Врбас за период од 2018. до 2025. године са Акционим планом за спровођење Плана.

План развоја општине Врбас за период 2022-2030. представља кровни документ. У њему су као приоритетни циљ и мера који се односе на инклузију Рома дефинисани:

- ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2.2. Унапређење здравствене и социјалне заштите и социјална инклузија
 - Мера 2.2.8. Програм за унапређења положаја Рома и Ромкиња на територији општине Врбас.

ЛАП за инклузију Рома је усаглашен са следећим стратешким документима и акционим плановима:

- У оквиру *Локалног акционог плана за управљање миграцијама у општини Врбас за период 2023 - 2027. године*, као једна од приоритетних циљних група су идентификовани „становници нехигијенских насеља из категорија ИРЛ и повратника по основу споразума о реадмисији ромске националности“.
- У оквиру Стратешког плана развоја социјалне заштите општине Врбас за период 2023 – 2028. године као једна од приоритетних циљних група су идентификовани и „Роми, избегла и интерно расељена лица и повратници по основу споразума о реадмисији, тражиоци азила и мигранти без утврђеног статуса“. Следећи циљеви и мере који се посебно односе на Роме су:
 - ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2.2. Унапређење социјалне и здравствене заштите и социјална инклузија
 - Мера 2.2.8. Програм за унапређења положаја Рома и Ромкиња на територији општине Врбас
 - Стратегија делимично преузима и циљеве *ЛАП за социјално укључивање Рома и Ромкиња у општини Врбас за период од 2022. до 2026. године*,

Општина Врбас је у претходном периоду од 2022. до 2026. примењивала *Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња у општини Врбас за период од 2022. до 2026. године*, чија је ревизија и унапређење спроведено овим документом. Документом су дефинисани следећи општи и посебни циљеви и мере:

- ОПШТИ ЦИЉ: Унапређивање и побољшање социо-економског положаја Рома и Ромкиња у општини Врбас кроз квалитет живота у области здравствено- социјалне заштите и образовања уз стварање услова за њихову већу укљученост у друштвене токове заједнице.
- ПОСЕБАН ЦИЉ 1: Социо-економско оснаживање Рома и Ромкиња укључивањем у активне мере политике локалне заједнице.
 - МЕРА 1.1. Приступ основним правима и услугама социјалне заштите.
 - МЕРА 1.2. Осигурање приступа социјалним правима.
 - МЕРА 1.3. Реализација програма превенције.
 - МЕРА 1.4. Ангажовање ромских асистената.
 - МЕРА 1.5. Подршка и обука ромских заједница као и организација цивилног друштва који се баве интеграцијом Рома.

- ПОСЕБАН ЦИЉ 2: Унапређивање приступа услугама социјалне заштите и доступност новчаних давања ради смањења сиромаштва и повећања социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници.
 - МЕРА 2.1 Пружање дневне услуге у заједници-свратиште за децу.
 - МЕРА 2.2 Повећање социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници.
 - МЕРА 2.3 Реализација „Заједничког програма за инклузију ромске деце и деце из осетљивих група у образовање“ Црвеног крста Србије.
- ПОСЕБАН ЦИЉ 3: Већа доступност примене здравствене заштите и унапређивање општег и репродуктивног здравља Рома и Ромкиња кроз здравствено васпитне едукације.
 - МЕРА 3.1 Осигурање приступа здравственој заштити.
 - МЕРА 3.2 Побољшање положаја Рома и Ромкиња у здравственој области кроз едукативно оснаживање.
- ПОСЕБАН ЦИЉ 4: Унапређивање услова становања Рома и Ромкиња (стамбено збрињавање и инфраструктура).
 - МЕРА 4.1. Доношење регулационих планова и легализација бесправно изграђених објеката.
 - МЕРА 4.2 Поступак озакоњавања, објеката ромске заједнице.
- ПОСЕБАН ЦИЉ 5: Потпун обухват ромске деце обавезним образовањем уз редовно похађање наставе, смањења осипања ученика кроз подстицај за наставак школовања и социјализација ромске деце у школама.
 - МЕРА 5.1. Социјализација ромске деце у школама кроз вршњачке активности.
 - МЕРА 5.2. Сагледавање и побољшање положаја Рома и Ромкиња у породици.
 - МЕРА 5.3. Укључивање ромске деце у обавезно образовање.
 - МЕРА 5.4 Подстицање Рома за наставак школовања након основне школе.
- ПОСЕБАН ЦИЉ 6: Очување ромског језика, културе и традиције.
 - МЕРА 6.1 Очување ромске културе и традиције.
 - МЕРА 6.2 Очување ромског језика.

Иако је претходни ЛАП унапређења положаја Рома дефинисао јасне механизме за мониторинг и евалуацију спровођења акционог плана, ове активности нису спроведене до почетка рада на ревизији и унапређењу плана.

2.2 Институционални оквир на локалном нивоу

У општини је именована координаторка за ромска питања, Катица Итај, које је и координаторка мобилног тима. Ангажована је волонтерски. Ово радно место још увек систематизовано.

У општини Врбас постоји систематизовано радно место Службеника за здравствену и социјалну заштиту који обавља послове у вези ромских питања, радник Дубравка Радовић која је прошла у

2021. години обуку „ Социјална инклузија Рома и Ромкиња на локалном нивоу“ у оквиру Програма ЕУ инклузији Рома – Сталне конференције градова и општина за стицање сертификата из наведене области. Ово радно место је систематизовано, а службеница је ангажована у радни однос на неодређено време.

Међу одборницима Скупштине општине Врбас нема припадника ромске националности, као ни међу члановима Општинског већа. У Општинској управи нема запослених Рома и Ромкиња, као ни код индиректних буџетских корисника.

У општини Врбас није формиран Савет за међунационалне односе. У општини је формиран Савет за социјално укључивање Рома и Ромкиња. У општини су формиран Савет за родну равноправност и Савет за здравље, али у њима нема чланова ромске националности. У Савет за здравље као сарадници су укључени и представници удружења Рома.

У Општини Врбас је формирано Координационо тело за социјално укључивање Рома и Ромкиња, укупан број чланова је 11 и то: један представник Општинске управе, два представника Основних школа, један представник Средње школе, један представник Јавне предшколске установе, један представник Дома здравља, један представник Националне службе за запошљавање, један представник Центра за социјални рад, један представник Културног центра, један представник Јавног комуналног предузећа и један представник Полицијске станице.

Такође је формиран и Мобилни тим за социјално укључивање Рома и Ромкиња, укупан број чланова је 11, један представник Удружења „Ромкиње“, један представник Центра за социјални рад, два представника Дома здравља, два представника Јавне предшколске установе, два представника Основних школа, један представник Средње школе, један представник Црвеног крста и један представник Националне службе за запошљавање. Чланови мобилног тима су запослени у поменутих установама и раде на пословима који су у вези са остваривањем права Рома и Ромкиња. У мобилном тиму нема чланова који су запослени у Општини Врбас.

Мобилни тим подстиче директно примењивање стратешких мера у органима и установама; обилази ромска насеља на основу утврђеног плана; сарађује са Националним саветом ромске националне мањине и организацијама цивилног друштва; обавештава органе јавне управе о проблемима у вези са применом стратешких мера; припрема иницијативе и пројекте којима се осигурава сарадња локалних организација и партнера у процесу унапређења положаја Рома и Ромкиња; прикупља податке о остваривању стратешких мера.

Поред наведених организација чији представници су укључени у рад ЛКТ и Мобилног тима, у процес социјалног укључивања Рома и Ромкиња потребно је укључити и представнике следећих организација: Културни центар општине Врбас, Удружење ликовних уметника општине Врбас, Удружење културе, образовања и тамбурашког стваралаштва „Галиум“ у Равном Селу, Невенов фестивал деце песника у Савином Селу, Драмска - позоришна удружења Врбас, Центар за развојне пројекте Врбас „ЦРПВ“ Врбас, Едукативно, маркетиншки, информативни центар Врбас, Спортска удружења у општини Врбас „Јасике 2003“, „Младост“, „Змајево за спорт“, Удружење омладине Врбас, Центар за младе Врбас, Асоцијација младих Врбас, Центар за развој заједништва Врбас, Општинско удружење пензионера Врбас, Хуманитарна организација „Осмех за осмех“, хуманитарна организација „Знам да могу“, Покрет горана општине Врбас, Еколошки покрет Врбас, Јавно комунално предузеће.

На подручју општине Врбас налази се једна предшколских установа са 12 истурених одељења вртића, и 9 основних школа. У овим установама нема ангажованих педагошких асистената. Постоји потреба за ангажовањем педагошког асистената у јавној предшколској установи „Бошко Буха“ Врбас.

На подручју општине Врбас нема ангажованих здравствених медијаторки. Представници ЈЛС процењују да број ангажованих здравствених медијаторки не одговара потребама заједнице. У односу на број лица изјашњених као ромска национална мањина, а због релативне разуђености подручја (пет села и град) представници ЈЛС сматрају да је неопходно изабрати једног здравственог медијатора који ће покривати територију општине Врбас.

Здравствени медијатор уско сарађује са службом за здравствену заштиту деце и омладине, поливалентне патронажне службе, службе за здравствену заштиту одраслих становника са здравственим амбулантама у насељеним местима као и са службом за стоматолошку заштиту. Одлична је сарадња са Центром за социјални рад, Општом болницом Врбас, Геронтолошким центром Врбас, Општином Врбас и различитим Удружењима који промовишу Ромску културу и националну идентификацију.

У општини Врбас ради 170 организација цивилног друштва на подручју општине, од чега следеће четири организације заступају интересе Рома и Ромкиња:

- Удружење „Рома“ Змајево,
- Удружење „Ромкиња“ Куцура,
- Удружење „Рома Врбас“ Равно Село, и
- Хуманитарна организација“ Табита“ Куцура.

У све четири наведене организације управљање обављају лица ромске националности.

3 ОПШТИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ/ГРАДУ

Општину Врбас чини седам насељених места: Врбас, Бачко Добро Поље, Змајево, Равно Село, Куцура, Косанчић и Савино Село. У Врбасу има укупно осам месних заједница, три су образоване у Врбасу, а свако од пет насељених места је посебна месна заједница. Насељено место Врбас је друштвено–политички, привредни, културни, образовни и здравствени центар општине.

По величини општина Врбас спада у групу средњих општина, а граничи се са осам других општинских целина - општинама: са општином Мали Иђош на северу, општином Србобран на истоку, општином Темерин на југоистоку, као и градом Новим Садом и општином Бачки Петровац на југу, односно општином Бачка Паланка на југозападу, општином Оџаци на западу и општином Кулом на северозападу.

Општина Врбас је, према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе из 2014. године, сврстана у I групу развијености. Општина Врбас представља индустријски центар у Војводини, са акцентом на прехрамбеној индустрији, због богате сировинске базе општине и регије у којој се налази. У сваком насељу општине налази се једно до три предузећа чија је делатност непосредна пољопривредна производња.

3.1 Географски подаци

Општина Врбас се налази у северном делу Републике Србије, у централном делу Бачке, административно припада Јужнобачком округу у Аутономној Покрајини Војводини. Општина Врбас се простире у виду правоугаоне траке у правцу Великог бачког канала, у подножју тзв. „Телечке заравни” и делимично на њеним падинама.

Општина Врбас се простире на 376 км², територија обухвата најквалитетнију бачку земљу, па је разумљиво да пољопривредне површине обухватају 37.562 хектара од чега су 32.778 хектара (87,26%) површине под њивама.

У погледу рељефа, територија Општине се простире на лесној заравни и лесној тераси, на надморској висини 81–104 м. Клима је умерено-континентална са јасно израженим годишњим добима. Ливадска карбонатна црница је доминантни тип земљишта на 26.215 ха (69,8%) а после ње чернозем на 10.326 ха (27,5%). Општину карактерише и изузетно богатство у водним ресурсима који се јављају у виду површинских и подземних вода у оквиру којих су присутне и термоминералне воде.

Општина има веома повољан географско-саобраћајни положај, јер у непосредној близини општине пролази аутопут Е-75 који је Европски коридор 10, а преко њене територије пролази и железнички путни правац, који повезује градове Београд – Будимпешту – Беч, који представља важну железничку саобраћајницу, јер повезује 3 главна града у три државе. Такође, преко Општине се простире и мрежа путева: Сомбор – Врбас – Бечеј, Врбас – Бачка Паланка и Врбас – Суботица. Кроз општину Врбас пролазе и канали који су део хидросистема Дунав – Тиса – Дунав.

Сва насељена места повезана су савременим асфалтним путевима што омогућава развијен друмски саобраћај и добру саобраћајну повезаност.

3.2 Историјски подаци

Према првим писаним документима Врбас се спомиње 1387. године. Међутим, историја места је много дужа. Неолитска насеља су констатована још око (5000–2500. г.п.н.е.). У бронзаном добу (1800–800. г.п.н.е.) констатовано је насеље са некрополом недалеко од Чарнока, као и мање насеље на северној, левој обали Црне баре. Археолошко веома значајно налазиште је из млађег гвозденог доба (4. в.п.н.е. – 1. в.н.е.) на локалитету Чарнок – Бачко Добро Поље. Чарнок је келтски опидум (земљано утврђење) које првенствено представља трговачки центар, а касније добија и одбрамбену улогу.

У периоду од 4. века н.е. у ово подручје се досељава велики број народа. Најдуже су боравили Авари иза којих је остала некропола на локалитету „Полет“. Сам почетак 4. века означава крај доминације Авара и еру Франака. Затим подручје насељавају Бугари. Крајем 9. века у Панонску низију стижу угарска племена.

За годину оснивања Врбаса узима се 1213. година као седиште поседа двојице племића под називом „Орбаспалотаја“. Према писаним изворима овде је углавном живело словенско становништво, Срби, који су у више наврата због поплава, ратова или болести напуштали насеље. Од 1720. године почињу велике промене у етничким односима у Бачкој. Срби мигрирају у Русију, а у подручје данашње Војводине почињу да се насељавају Русини, Немци, Мађари итд.

Као важан чинилац у привредном развоју Врбаса, узима се прокопавање канала и изградња железничке пруге Нови Сад – Суботица. То је условило и раст инфраструктуре места, отварале су се школе, јачало занатство и трговина.

За време Краљевине СХС/Југославије Врбас се састојао од два насеља и две општине, Стари Врбас у основи српско, а Нови Врбас у основи немачко. Делила их је само једна улица (данашња Бачка улица) и Канал краља Петра.

Врбас је у Другом светском рату ослобођен 20. октобра 1944. године. Убрзо стижу колоне становништва из Црне Горе, Босне и Херцеговине и са Косова, и као колонисти остају да живе у Врбасу.

Као последицу фашистичке окупације Југославије у Другом светском рату и чињенице да је 95% југословенских Немаца било учлањено у профашистичку организацију „Културбунд“ и да је себе декларисало као држављане Трећег рајха, нове послератне југословенске власти су већину немачког становништва тадашње Југославије (укључујући и Немце из Врбаса) лишиле грађанских права и конфисковале им имовину.

По завршетку Другог светског рата Извршни одбор Окружног народног одбора Сомбор, 18. јуна 1946. године, донео је Одлуку (бр. 268/46), о спајању Месног народног одбора (МНО) Стари и Нови Врбас у један МНО под називом Врбас.

Године 1983. Врбас добија име Титов Врбас да би почетком 90-их година био враћен стари назив.

Историја Рома у општини Врбас, део је шире историје Рома у овом региону. Роми су у Војводини присутни већ вековима, и њихова историја је испреплетена са историјом целог Балкана. Роми су на Балкан стигли у таласима, почевши од 14. века, и постепено су се насељавали на територији данашње Војводине, укључујући и подручје данашње општине Врбас. Роми најчешће нису посебно обрађивани у историјским публикацијама, и сматра се да су најчешће делили судбину локалног становништва. Статистички подаци о Ромима у Врбасу, као и у остатку Републике Србије,

нису историјски поуздани и значајно осцилирају од пописа до пописа. Узроци за то су, са једне стране, методолошке природе, а са друге стране социолошки условљени.

Роми данас представљају важан део друштва у општини Врбас, иако се још увек суочавају са многим препрекама на путу ка пуној социјалној интеграцији и равноправности.

3.3 Демографски подаци

По *Попису становништва из 2022. године* у општини Врбас живи 36.601 становник (17.796 мушкарца или 48,62%, и 18.805 жена или 51,38%) у 13.625 домаћинстава. Просечан број чланова по домаћинству износи 2,7. У општини има 23.199 (63,38%) радно способних грађана (од 15-64 године). Просечна старост становништва износи 42,96 година, чиме општина Врбас спада у општине са средње старим становништвом у Србији (републички просек је 43,85 година).

Од 36.601 становника општине Врбас, 5.832 (15,9%) их спада у категорију младих, односно узраста су од 15 до 29 година (попис становништва је извршен за узрастну категорију од 15 до 29 година, а не од 15 до 30, што би одговарало популацији младих на начин како то дефинише Закон о младима). 5.735 (15,7%) је учешће деце до 14 година, док је 7.667 становника старијих од 65 година (20,95%).

Укупно становништво општине Врбас бележи раст од 1948. до 1991. године. Број становника се повећава са 37.174 (1948) на 46.405 (1991). Овај раст је резултат наталитета, али и социјалних и економских услова који су омогућавали већу стабилност и раст становништва током послератног периода. Међутим, у Врбасу је у последње две деценије, као и у већини градова и општина у Србији, присутан процес смањења броја становника. Иако је у периоду између 1981. и 2002. број становника био стабилан, такво стање се није одржало након 2002. године. У периоду од 2002. до 2022. број становника у општини се смањио за скоро четвртину укупног броја становника (9.251 становник мање у 2022. години у односу на 2002. годину). Данас Врбас има мање становника него што је имао 1948. године. Основни разлози смањења броја становника су: негативан природни прираштај, висок степен незапослености и одлазак млађе, радно способне популације у веће градове на школовање или у иностранство у потрази за запослењем.

Табела 1: Кретање броја становника општине Врбас према пописима становништва у периоду 1948-2022. година

	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011	2022
Врбас	37.174	37.614	42.853	43.490	45.756	46.405	45.852	42.092	36.601
Градско подручје	14.837	15.470	19.316	22.496	25.143	25.858	25.907	24.112	20.892
Сеоска подручја	22.337	22.144	23.537	20.994	20.613	20.547	19.945	17.980	15.709

Извор: Републички завод за статистику, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/31010101>

Градско становништво бележи континуиран раст до 2002. године, када достиже свој максимум од 25.907 становника (56,50% укупног броја становника општине). Од тада, број становника у градском подручју опада, достигавши 20.892 (57,08%) у 2022. години. Овај пад може бити резултат миграције ка већим урбаним центрима или у иностранство, као и демографских промена попут старења становништва. Сеоска подручја су бележила благе осцилације у броју становника до 2002.

године, након чега се број становника значајно смањило. Овај тренд одражава опште сеобе становништва са села ка градовима или иностранству, као и смањење броја пољопривредних породица које традиционално живе у селима.

Национална разноликост је једна од карактеристика општине Врбас. У општини је, према подацима пописа из 2022., године, регистровано чак 24 националности. Иако је учешће припадника српске националности највеће (од укупног броја становника, 22.739 (62,13%) се изјаснило да је српске националности) заступљене су и остале националности, пре свега 4.264 припадника црногорске (11,65%), 2.833 припадника русинске (7,74%) и 1.949 припадника мађарске националности (5,32%).

Табела 2: Становништво према националној припадности према попису 2022. године

Национална припадност	РЕПУБЛИКА СРБИЈА		Регион Војводине		Јужнобачка област		Општина Врбас	
	Број	Удео у укуп. становн. (%)	Број	Удео у укуп. становн. (%)	Број	Удео у укуп. становн. (%)	Број	Удео у укуп. становн. (%)
Укупно	6.647.003	100,00%	1.740.230	100,00%	607.178	100,00%	36.601	100,00%
Срби	5.360.239	80,64%	1.190.785	68,43%	446.591	73,55%	22.739	62,13%
Роми	131.936	1,98%	40.938	2,35%	9.989	1,65%	336	0,92%
Црногорци	20.238	0,30%	12.424	0,71%	6.783	1,12%	4.264	11,65%
Русини	11.483	0,17%	11.207	0,64%	5.842	0,96%	2.833	7,74%
Мађари	184.442	2,77%	182.321	10,48%	35.356	5,82%	1.949	5,32%
Непознато	322.013	4,84%	73.433	4,22%	28.457	4,69%	1.173	3,20%
Регионална припадност	136.198	2,05%	70.339	4,04%	23.230	3,83%	1.151	3,14%
Украјинци	3.969	0,06%	3.133	0,18%	1.256	0,21%	626	1,71%
Хрвати	39.107	0,59%	32.684	1,88%	6.903	1,14%	379	1,04%
Словаци	41.730	0,63%	39.807	2,29%	19.812	3,26%	256	0,70%
Нису се изјаснили	11.929	0,18%	9.985	0,57%	5.231	0,86%	168	0,48%
Остали	21.643	0,33%	8.024	0,46%	3.178	0,52%	155	0,42%
Југословени	27.143	0,41%	12.438	0,71%	4.699	0,77%	151	0,41%
Македонци	14.767	0,22%	7.021	0,40%	1.143	0,19%	119	0,33%
Немци	2.573	0,04%	1.985	0,11%	644	0,11%	72	0,20%
Муслимани	13.011	0,20%	2.419	0,14%	1.235	0,20%	61	0,17%
Албанци	61.687	0,93%	1.935	0,11%	736	0,12%	52	0,14%
Руси	10.486	0,16%	4.208	0,24%	3.076	0,51%	46	0,13%
Словенци	2.829	0,04%	1.291	0,07%	508	0,08%	23	0,06%

Бошњаци	153.801	2,31%	718	0,04%	246	0,04%	21	0,06%
Буњевци	11.104	0,17%	10.949	0,63%	276	0,05%	12	0,03%
Бугари	12.918	0,19%	1.123	0,06%	188	0,03%	11	0,03%
Румуни	23.044	0,35%	19.595	1,13%	937	0,15%	4	0,01%
Власи	21.013	0,32%	185	0,01%	30	0,00%	0	0,00%
Горанци	7.700	0,12%	1.283	0,07%	832	0,14%	0	0,00%

Извор: Републички завод за статистику

3.4 Општи подаци о Ромима

Према подацима пописа становника 2022. године, број становника ромске националности у општини Врбас је 336, или 0,92%. Међутим, према проценама запослених у Општини, укупан број Рома и Ромкиња је знатно већи. Публикација „Мапирање подстандардних ромских насеља према ризицима и приступу правима у Републици Србији“ (Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије, 2020.⁵) је у општини Врбас мапирала 507 припадника ромске националности који живе у подстандардним насељима.

У посебан бирачки списак је 2022. године уписано 287 грађана ромске националности.

Роми живе у неколико делова општине Врбас – 2020 године је мапирано укупно 12 подстандардних ромских насеља.

Табела 3: Старосна структура грађана ромске националности

Старосне групе	УКУПНО		МУШКАРЦИ		ЖЕНЕ	
	Број	Удео у укупном броју (%)	Број	Удео у укупном броју (%)	Број	Удео у укупном броју (%)
Укупно	355	100,00%	170	100,00%	185	100,00%
0–14 година	123	34,65%	54	31,76%	69	37,30%
15–29	94	26,48%	48	28,24%	46	24,86%
30–49	87	24,51%	44	25,88%	43	23,24%
50–64	35	9,86%	16	9,41%	19	10,27%
65–84	16	4,51%	8	4,71%	8	4,32%
85 и више	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Просечна старост	27		27		26	

Извор: Републички завод за статистику, Становништво према националној припадности, старости и полу, Датум ажурирања: 1.6.2017. <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/3102010403?languageCode=sr-Latn>

Популацију Рома у општини Врбас карактерише млада старосна структура са високим уделом млађих особа и ниским уделом старијих. У поређењу са осталим националностима у општини, Роми имају значајно млађу популацију и значајно мањи удео старијих од 65 година.

Жене чине нешто већи удео у укупном броју грађана ромске националности (52,11%). Већина становништва Рома у општини Врбас је млађа од 30 година, што указује на младу и потенцијално растућу популацију. Просечна старост жена (26 година) је нешто нижа од просечне старости мушкараца (27 година). Удео популације који је старији од 65 година је веома низак, што може бити показатељ нижег животног стандарда и лошијих услова живота.

⁵ https://serbia.un.org/sites/default/files/2021-02/Mapiranje_podstandardnih_romskih_naselja_SRB_web.pdf

3.4.1 Образовање

У следећој табели дат је преглед школске спреме грађана ромске националности. На основу приказаних подата можемо закључити да је образовна структура ромског становништва у општини Врбас изразито неповољна.

Из табеле се може уочити да деца млађа од 15 година чине 123 од 355 становника. Од преосталих 232 становника чак 135 (58,19%) је без школске спреме или са непотпуном основном школом.

Основно образовање има 68 (29,31%) Рома и Ромкиња, средње образовање 27 (11,63%), док више или високо образовање има само једна особа (0,43%).

Табела 4: Грађани ромске националности према школској спреми:

Укупно	Деца млађа од 15 година	Без школске спреме	Непотпуна основна школа	Основно образовање	Средње образовање	Више/ високо образовање	Непознато
355	123	51	84	68	27	1	1

Извор: „База података за праћење мера за инклузију Рома“, Републички завод за статистику, <http://www.inkluzijaroma.stat.gov.rs> Датум ажурирања: 1.6.2017.

У Врбасу постоји једна предшколска установа (са 12 објеката), 9 основних школа, и три средње школе. У Врбасу ради и Основна музичка школа.

У школској 2022/2023. години предшколским васпитањем и образовањем обухваћено је 1.501 деце (762 девојчице и 739 дечака), од чега 15 ромске деце (10 девојчица и 5 дечака). Број деце узраста 0-3 године је 283 (152 девојчице и 131 дечак), а у овом узрасту нема деце ромске националности обухваћених предшколским васпитањем и образовањем.

У узрасту од 3-5,5 година има укупно 805 деце (407 девојчица и 398 дечака), а ромске 6 (5 девојчица и 1 дечак). Број деце која похађају припремни предшколски програм (ППП) је укупно 413 (189 девојчица и 224 дечака), док је број деце ромске националности 9 (5 девојчица и 4 дечака). Процена Општине је да је обухват деце ромске националности припремним предшколским програмом 60% (50% девојчица и 80% дечака).

Основним образовањем у школској 2022/2023. години обухваћено је 3.092 деце (1.507 девојчица и 1.585 дечака), од чега 132 деце ромске националности (62 девојчице и 70 дечака). Детаљан преглед по основним школама је дат у табели број 5.

Табела 5: Број деце обухваћене основним образовањем у Врбасу:

Назив индикатора	Број деце	Број девојчица	Број дечака
Број деце обухваћене основним образовањем	3092	1507	1585
ОШ "Светозар Милетић" ВРБАС	653	295	358
ОШ "Петар Петровић Његош" ВРБАС	415	210	205
ОШ "20. Октобар" ВРБАС	421	221	200
ОШ "Братство јединство" ВРБАС	313	145	168
ОШ "Братство јединство" КУЦУРА	362	159	203
ОШ "Бранко Радичевић" САВИНО СЕЛО	206	102	104
ОШ "Бранко Радичевић" РАВНО СЕЛО	226	108	118
ОШ "Вук Караџић" БАЧКО ДОБРО ПОЉЕ	200	99	101
ОШ "Јован Јовановић Змај" ЗМАЈЕВО	296	168	128
Број деце ромске националности која су обухваћена основним образовањем	132	62	70
ОШ "Светозар Милетић" ВРБАС	10	8	2
ОШ "Петар Петровић Његош" ВРБАС	4	2	2
ОШ "20. Октобар" ВРБАС	10	4	6
ОШ "Братство јединство" ВРБАС	24	10	14
ОШ "Братство јединство" КУЦУРА	52	24	28
ОШ "Бранко Радичевић" САВИНО СЕЛО	10	4	6
ОШ "Бранко Радичевић" РАВНО СЕЛО	8	4	4
ОШ "Вук Караџић" БАЧКО ДОБРО ПОЉЕ	-	-	-
ОШ "Јован Јовановић Змај" ЗМАЈЕВО	14	6	8

Извор: Упитник за припрему ситуационе анализе за потребу израде ЛАП за инклузију Рома попуњен од стране Општине Врбас

У табели 6 је дат преглед броја деце која су напустила основну школу у претходне три школске године.

Није евидентирано која је национална припадност деце која су напустила школу, али је претпоставка да су скоро сва деца ромске националности.

Случајеви деце која су напустила основну школу су забележени само у ОШ „Братство јединство“ Куцура (укупно 23 деце) и ОШ „Бранко Радичевић“ Савино Село (укупно 6 деце). Забрињавајући податак је што је у школској 2022/2023 години број деце која су напустила основну школу значајно порастао – са 6 ученика у 2020/2021 и 2021/2022 на чак 17 ученика у 2022/2023 школској години.

Видљиво је и да девојчице у значајно већој мери напуштају основно образовање у односу на дечаке – укупно 21 девојчица и 8 дечака у протекле три школске године. Овај податак нам указује на чињеницу да су девојчице ромске националности нарочито угрожена категорија у области образовања.

Табела 6: Број дечака и девојчица који су напустили основну школу током школских 2020/2021, 2021/2022 и 2022/2023. година

РАЗРЕД	2022/2023			2021/2022			2020/2021		
	Број деце	Број девојчица	Број дечака	Број деце	Број девојчица	Број дечака	Број деце	Број девојчица	Број дечака
I	0	0	0	0	0	0	1	1	0
II	1	1	0	2	2	0	1	0	1
III	4	3	1	1	1	0	0	0	0
IV	2	1	1	0	0	0	2	2	0
V	2	1	1	0	0	0	1	1	0
VI	1	1	0	2	1	1	0	0	0
VII	5	4	1	0	0	0	0	0	0
VIII	2	0	2	1	1	0	1	1	0
УКУПНО	17	11	6	6	5	1	6	5	1

Извор: Упитник за припрему ситуационе анализе за потребу израде ЛАП за инклузију Рома попуњен од стране Општине Врбас

Средњошколским образовањем у школској 2022/2023. години обухваћено је 1.175 деце, од чега 598 девојчица и 577 дечака. 22 деце ромске националности је обухваћено средњошколским образовањем. Не постоје подаци о полној структури ромске деце.

Број ромских ученика који су уписани у средњу школу путем афирмативних мера у претходне три школске године:

- у школској 2022/2023. 0 девојчица, 0 дечака,
- у школској 2021/2022. 1 девојчица, 0 дечака,
- у школској 2020/2021. 1 девојчица, 0 дечака.

Не постоје подаци о младима ромске националности који су на високе школе и факултете уписани путем афирмативних мера у претходне три школске године, као ни подаци о младима ромске националности који у 2022/2023. години похађају више и високо образовање.

У текућој 2023/2024. години на подручју општине се не изучава ромски језик и култура.

ПУ „Бошко Буха“ спроводи низ програма који су фокусирани на умрежавање и реализацију програма подршке породицама и деци раног узраста, из осетљивих категорија.

Основне школе у Врбасу имају развијене акционе планове за превенцију осипања ученика из образовно васпитног система, са низом активности које се спроводе и које обухватају и ученике ромске националности.

Средње школе у Врбасу не учествују у програмима едукације о правима деце ромске националности и културолошким специфичностима, тешкоћама које отежавају редовно похађање наставе, учење и напредовање.

3.4.2 Регистрована незапосленост

Последњи подаци којима Општина располаже о структури незапослености Рома су подаци Националне службе за запошљавање на дан 31.8.2019. године. Тада се на евиденцији налазило укупно 29 незапослених лица ромске националности, од чега 18 жена.

У следећим табелама је дат преглед броја незапослених према степену стручне спреме, према старости и дужини тражења посла, за сва насеља у општини Врбас.

Табела 7: Образовна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

Степен стручне спреме	Змајево		Куцура		Равно Село		Савино Село		Врбас		Општина Врбас	
	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена
Укупно	1	0	16	13	5	4	1	1	6	0	29	18
I	1	0	15	12	4	3	0	0	5	0	25	15
II	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
III	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1
IV	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	2	2
V	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VI-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VI-2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VII-1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
VII-2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VIII	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Извор: Национална служба за запошљавање

Образовна структура незапослених Рома и Ромкиња у општини Врбас је веома неповољна, са готово свим незапосленим лицима која имају само основно образовање или мање. Овај податак указује на потребу за већим улагањима у образовање и обуке, како би се повећале шансе за запошљавање ове популације.

Од укупно 29 незапослених лица ромске националности, жене чине 62.1% укупног броја незапослених Рома у општини.

Већина незапослених Рома има завршен само први степен стручне спреме (основна школа или мање). Од укупно 29 незапослених, чак 25 лица (86.2%) има први степен стручне спреме. Од 18 жена на евиденцији 15 жена има само завршен први степен стручне спреме, што чини 83.3% незапослених Ромкиња. Веома мали број лица има завршену средњу школу (III и IV степен). Само 3 лица имају III или IV степен стручне спреме, што чини 10.3% укупног броја незапослених. Једно лице има виши степен стручне спреме од V степена или више – евидентирано је једно лице са VII-1 степеном.

Највећи број незапослених Рома налази се у Куцури (16 лица, 55,1%), а затим следе Врбас (6 лица), Равно Село (5 лица) и по једно лице у Змајеву и Савином Селу.

Табела 8: Старосна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

Године	Змајево		Куцура		Равно Село		Савино Село		Врбас		Општина Врбас	
	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена
Укупно	1	0	16	13	5	4	1	1	6	0	29	18
15-19 година	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20-24 година	0	0	2	2	1	1	0	0	1	0	4	3
25-29 година	0	0	3	2	2	1	1	1	2	0	8	4
30-34 година	1	0	5	4	1	1	0	0	2	0	9	5
35-39 година	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	2	2
40-44 година	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	2	2
45-49 година	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	2	1
50-54 година	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	2	1
55-59 година	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
60-64 година	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Извор: Национална служба за запошљавање

Укупно 12 лица (41,4%) незапослених Рома је млађе од 30 година. Од тога, 7 су жене, што чини 58,3% од ове старосне групе. Група 30-39 година обухвата 11 лица (37,9%), од којих су 7 жена (63,6%). Ова група има нешто већи проценат жена у односу на мушкарце.

Укупно 3 лица (10,3%) су у старосној групи 40-49 година. Старосној групи 50 и више припада само једно лице

Присуство великог броја младих незапослених лица (до 29 година) указује на потенцијал за рад уколико се пруже адекватне прилике за запошљавање или додатно образовање и обуку. Ово је критично за спречавање дуготрајне незапослености у овој групи. Посебна пажња треба бити усмерена на Куцуру, где је проблем незапослености ромског становништва најизраженији.

Табела 9: Број лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ према дужини тражења посла

Године	Змајево		Куцура		Равно Село		Савино Село		Врбас		Општина Врбас	
	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена
Укупно	1	0	16	13	5	4	1	1	6	0	29	18
До 3 месеца	0	0	2	2	0	0	0	0	2	0	4	2
Од 3 до 6 месеци	0	0	2	2	1	1	0	0	1	0	4	3
Од 6 до 9 месеци	0	0	1	0	2	1	0	0	0	0	3	1
Од 9 до 12 месеци	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2	1
Од 1 до 2 године	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Од 2 до 3 године	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Од 3 до 5 година	0	0	1	1	2	2	1	1	2	0	6	4
Од 5 до 8 година	0	0	5	4	0	0	0	0	0	0	5	4
Од 8 до 10 година	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1
Преко 10 година	0	0	2	2	0	0	0	0	1	0	3	2

Извор: Национална служба за запошљавање

Укупно 8 лица (27.6%), од чега 5 жена, су незапослена мање од 6 месеци. Ова група обухвата највише лица која релативно кратко траже посао, што може указивати на могућност бржег укључивања у тржиште рада ако постоје одговарајуће прилике.

У категорију средњорочно незапослених (од 6 месеци до 2 године) спада 6 лица (20.7%), од чега су 2 жене. Ова категорија указује на потребу за додатним мерама подршке како би се спречило да ови људи уђу у категорију дуготрајно незапослених.

15 лица (51.7%) су незапослена више од 2 године, а од тога је 11 жена. Дугорочна незапосленост може довести до социјалне искључености, што захтева интензивне интервенције у виду програма активне политике запошљавања, обука, и подстицаја за запошљавање дугорочно незапослених лица. Иако су краткорочно и средњорочно незапослени мање у ризику од социјалне искључености, потребне су мере подршке како би се спречило њихово прелазак у категорију дугорочно незапослених.

На евиденцији НСЗ се налазе и лица која спадају у посебне социјалне категорије. 8 лица, од чега су 4 жене, су корисници материјалног обезбеђења породице. Једно лице је самохрани родитељ.

Према подацима Упитника за припрему ситуационе анализе за потребу израде ЛАП за инклузију Рома, попуњеног од стране Општине Врбас, број незапослених Рома на евиденцији НСЗ, филијала Врбас, се значајно увећао у поређењу са подацима из 2019. године. Сада се на евиденцији налази се 69 лица ромске националности. Највећи број Рома, који су на евиденцији НСЗ припадају категорији неквалификованих радника без занимања и стручне спреме. Разлог њихове пријаве на евиденцију незапослених, углавном су права по основу незапослености (материјално обезбеђење, дечији додатак, здравствена заштита, и сл.) које остварују, а не активно тражење посла. Појединачни су случајеви да је лице, које је припадник ромске популације, поднело захтев за програм samozapošljavanja и добило средства за ту активну меру.

3.4.3 Становање

Публикација „Мапирање подстандардних ромских насеља према ризицима и приступу правима у Републици Србији“ (Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије, 2020.) је у општини Врбас идентификовала 12 подстандардних насеља у којима живе припадници ромске националности.

У „Бази података за праћење мера за инклузију Рома“, Републички завод за статистику, су пружени детаљни подаци о 7 подстандардних насеља:

- Врбас: Либра, Улица 8. марта; и Сремска улица;
- Равно Село: Ружица;
- Куцура: Партизанска улица; Улица Жарка Зрењанина; Војвођанска улица;
- Змајево: Улица Петра Драпшина.

Опис сваког од ових насеља је табеларно приказан у наставку:

Табела 10: Подстандардна ромска насеља у општини Врбас

Назив насеља:		Либра Улица 8. марта (Врбас)					
Опис положаја:	на ободу формалног насеља	Површина:	10429 квм	Процењена старост насеља:	15 - 45 година		
Грађевински материјал:	слаби материјали, неподобни за градњу	Постоји одношење отпада:	да	Број кућа:	< 15 јединица		
Тип грејања:	чврсто гориво (дрво, угљ)			Број становника:	< 100 становника		
Постоји водоводна мрежа:	да	Статус водов.мреже:	у функцији		Покривеност вод.мрежом:	> 70%	
Постоји канализациона мрежа:	да	Статус канал.мреже:	у функцији		Покривеност кан.мрежом:	< 30%	
Тип септичке јаме:	пропусна септичка јама						
Постоји електрична мрежа:	да	Статус елек.мреже:	у функцији		Покривеност ел.мрежом:	30 - 70%	
Постоји улична расвета:	да	Статус уличне расвете:	у функцији		Покривеност улич.расветом:	у функцији	
Постоје саобраћајнице:	приступне да	Постоје унутрашње саобраћајнице:	да	Тип коловоза:	асфалт	Покривеност унутр.саобр. > 70%	

Покривеност документацијом:	планском	цела територија насеља		Тип планске документације:		просторни план општине	
План 2:		план генералне регулације		План 3:			
Спровођење планова:		директно		Започета разрада плана:			
Степен легализације објеката		објекти легализовани (> 90% легализовано)		Предато за легализацију:	< 30% објеката	Облик власништва:	приватно
Назив насеља:	Ружица (Равно Село)						
Опис положаја:	на ободу формалног насеља		Површина:	26441 квм	Процењена старост насеља:	15 - 45 година	
Грађевински материјал:	слаби материјали, неподобни за градњу		Постоји одношење отпада:	да	Број кућа:	< 15 јединица	
Тип грејања:	чврсто гориво (дрво, угаљ)				Број становника:	< 100 становника	
Постоји водоводна мрежа:	да	Статус водов.мреже:	у функцији		Покривеност вод.мрежом:	< 30%	
Постоји канализациона мрежа:	не	Статус канал.мреже:	пројектована		Покривеност кан.мрежом:	0	
Тип септичке јаме:	пропусна септичка јама						
Постоји електрична мрежа:	да	Статус елек.мреже:	у функцији		Покривеност ел.мрежом:	> 70%	
Постоји улична расвета:	да	Статус уличне расвете:	у функцији		Покривеност улич.расветом:	у функцији	
Постоје саобраћајнице:	приступне да	Постоје унутрашње саобраћајнице:	да	Тип коловоза:	асфалт	Покривеност унутр.саобр.	> 70%
Покривеност документацијом:	планском	цела територија насеља		Тип планске документације:		просторни план општине	
План 2:		план генералне регулације		План 3:			
Спровођење планова:		директно		Започета разрада плана:			
Степен легализације објеката		објекти легализовани (> 90% легализовано)		Предато за легализацију:	< 30% објеката	Облик власништва:	приватно
Назив насеља:	Улица Партизанска (Куцура)						
Опис положаја:	на ободу формалног насеља		Површина:	9475 квм	Процењена старост насеља:	> 45 година	
Грађевински материјал:	слаби материјали, неподобни за градњу		Постоји одношење отпада:	да	Број кућа:	< 15 јединица	
Тип грејања:	чврсто гориво (дрво, угаљ)				Број становника:	< 100 становника	
Постоји водоводна мрежа:	да	Статус водов.мреже:	у функцији		Покривеност вод.мрежом:	< 30%	
Постоји канализациона мрежа:	не	Статус канал.мреже:	пројектована		Покривеност кан.мрежом:	0	
Тип септичке јаме:							
Постоји електрична мрежа:	да	Статус елек.мреже:	у функцији		Покривеност ел.мрежом:	< 30%	
Постоји улична расвета:	не	Статус уличне расвете:			Покривеност улич.расветом:		
Постоје саобраћајнице:	приступне да	Постоје унутрашње саобраћајнице:	не	Тип коловоза:		Покривеност унутр.саобр.	0
Покривеност документацијом:	планском	цела територија насеља		Тип планске документације:		просторни план општине	

документацијом:						
План 2:	план генералне регулације		План 3:			
Спровођење планова:	даљом разрадом		Започета разрада плана:		не	
Степен легализације објеката	објекти треба да се легализују (< 10% легализовано)		Предато за легализацију:	< 30% објеката	Облик власништва:	јавна својина (општина)
Назив насеља:	Улица Петра Драпшина (Змајево)					
Опис положаја:	на ободу формалног насеља	Површина:	45978 квм	Процењена старост насеља:	15 - 45 година	
Грађевински материјал:	слаби материјали, неподобни за градњу	Постоји одношење отпада:	не	Број кућа:	15 - 50 јединица	
Тип грејања:	чврсто гориво (дрво, угаљ)			Број становника:	100 - 200 становника	
Постоји водоводна мрежа:	да	Статус водов.мреже:	у функцији		Покривеност вод.мрежом:	< 30%
Постоји канализациона мрежа:	не	Статус канал.мреже:	пројектована		Покривеност кан.мрежом:	0
Тип септичке јаме:						
Постоји електрична мрежа:	да	Статус елек.мреже:	у функцији		Покривеност ел.мрежом:	< 30%
Постоји улична расвета:	не	Статус уличне расвете:			Покривеност улич.расветом:	
Постоје приступне саобраћајнице:	да	Постоје унутрашње саобраћајнице:	не	Тип коловоза:	Покривеност унутр.саобр.	0
Покривеност документацијом:	планском	цела територија насеља		Тип планске документације:	просторни план општине	
План 2:	план генералне регулације		План 3:			
Спровођење планова:	директно		Започета разрада плана:			
Степен легализације објеката	објекти треба да се легализују (< 10% легализовано)		Предато за легализацију:	< 30% објеката	Облик власништва:	јавна својина (општина)
Назив насеља:	Улица Сремска (Врбас)					
Опис положаја:	на ободу формалног насеља	Површина:	1062 квм	Процењена старост насеља:	15 - 45 година	
Грађевински материјал:	слаби материјали, неподобни за градњу	Постоји одношење отпада:	да	Број кућа:	< 15 јединица	
Тип грејања:	чврсто гориво (дрво, угаљ)			Број становника:	< 100 становника	
Постоји водоводна мрежа:	да	Статус водов.мреже:	у функцији		Покривеност вод.мрежом:	< 30%
Постоји канализациона мрежа:	да	Статус канал.мреже:	у функцији		Покривеност кан.мрежом:	< 30%
Тип септичке јаме:						
Постоји електрична мрежа:	да	Статус елек.мреже:	у функцији		Покривеност ел.мрежом:	> 70%
Постоји улична расвета:	да	Статус уличне расвете:	у функцији		Покривеност улич.расветом:	у функцији
Постоје приступне саобраћајнице:	да	Постоје унутрашње саобраћајнице:	да	Тип коловоза:	асфалт	Покривеност унутр.саобр. > 70%
Покривеност документацијом:	планском	цела територија насеља		Тип планске документације:	просторни план општине	

документацијом:						
План 2:	план генералне регулације		План 3:			
Спровођење планова:	директно		Започета разрада плана:			
Степен легализације објеката	објекти делимично легализовани (око 50% легализовано)		Предато за легализацију:	< 30% објеката	Облик власништва:	приватно
Назив насеља:	Улица Војвођанска (Куцура)					
Опис положаја:	на ободу формалног насеља	Површина:	6159 квм	Процењена старост насеља:	15 - 45 година	
Грађевински материјал:	слаби материјали, неподобни за градњу	Постоји одношење отпада:	да	Број кућа:	< 15 јединица	
Тип грејања:	чврсто гориво (дрво, угљ)			Број становника:	< 100 становника	
Постоји водоводна мрежа:	да	Статус водов.мреже:	у функцији		Покривеност вод.мрежом:	< 30%
Постоји канализациона мрежа:	не	Статус канал.мреже:	пројектована		Покривеност кан.мрежом:	0
Тип септичке јаме:						
Постоји електрична мрежа:	да	Статус елек.мреже:	у функцији		Покривеност ел.мрежом:	> 70%
Постоји улична расвета:	да	Статус уличне расвете:	у функцији		Покривеност улич.расветом:	у функцији
Постоје приступне саобраћајнице:	да	Постоје унутрашње саобраћајнице:	да	Тип коловоза:	асфалт	Покривеност унутр.саобр. > 70%
Покривеност документацијом:	планском	цела територија насеља		Тип планске документације:	просторни план општине	
План 2:	план генералне регулације		План 3:			
Спровођење планова:	директно		Започета разрада плана:			
Степен легализације објеката	објекти треба да се легализују (< 10% легализовано)		Предато за легализацију:	< 30% објеката	Облик власништва:	приватно
Назив насеља:	Улица Жарка Зрењанина (Куцура)					
Опис положаја:	интегрисан у формално насеље	Површина:	20708 квм	Процењена старост насеља:	15 - 45 година	
Грађевински материјал:	слаби материјали, неподобни за градњу	Постоји одношење отпада:	да	Број кућа:	< 15 јединица	
Тип грејања:	чврсто гориво (дрво, угљ)			Број становника:	< 100 становника	
Постоји водоводна мрежа:	да	Статус водов.мреже:	у функцији		Покривеност вод.мрежом:	< 30%
Постоји канализациона мрежа:	не	Статус канал.мреже:	пројектована		Покривеност кан.мрежом:	0
Тип септичке јаме:	пропусна септичка јама					
Постоји електрична мрежа:	да	Статус елек.мреже:	у функцији		Покривеност ел.мрежом:	> 70%
Постоји улична расвета:	да	Статус уличне расвете:	у функцији		Покривеност улич.расветом:	у функцији
Постоје приступне саобраћајнице:	да	Постоје унутрашње саобраћајнице:	да	Тип коловоза:	асфалт	Покривеност унутр.саобр. > 70%
Покривеност документацијом:	планском	цела територија насеља		Тип планске документације:	просторни план општине	

План 2:	план генералне регулације	План 3:	
Спровођење планова:	директно	Започета разрада плана:	
Степен легализације објеката	објекти легализовани (> 90% легализовано)	Предато за легализацију:	< 30% објеката Облик власништва: приватно

Извор: „База података за праћење мера за инклузију Рома“- секција „Становање“, Републичког завода за статистику

На основу приказаних података може се закључити следеће:

- Породице у ромским насељима и улицама се примарно греју на чврсто гориво;
- Одношење отпада постоји у скоро свим насељима и улицама, са изузетком улице Петра Драпшина у Змајеву;
- Појединачна насеља броје испод 15 стамбених објеката по насељу, што је у складу и са подацима које су доставиле месне заједнице;
- Стамбени објекти су направљени од слабијих материјала, неподобних за градњу;
- Водоводна мрежа постоји, и функционална је, у свим насељима. Међутим, осим у Врбасу, у свим осталим насељима је покривеност водоводном мрежом испод 30% корисника;
- Канализациона мрежа постоји само у Врбасу, али је покривеност ромских стамбених објеката канализационом мрежом испод 30%. У већини случајева су у употреби пропусне септичке јаме;
- У свим насељима постоји електрична мрежа, а степен покривености је у просеку између 30% и 70% објеката;
- Приступне саобраћајнице постоје у свим насељима. У Партизанској улици у Куцури и Улици Петра Драпшина у Змајеву не постоје унутрашње саобраћајнице ни улична расвета, док у осталим улицама и насељима постоје асфалтиране унутрашње саобраћајнице и улична расвета;
- Цела територија општине Врбас, а самим тим и наведених насеља и улица, је покривена планском документацијом: просторним планом општине, и планом детаљне регулације.
- У појединим насељима и улицама постоји значајан број стамбених објеката који није легализован (испод 10%), а у истим насељима и улицама је захтев за легализацију предат у мање од 30% случајева.
- Власништво земљишта на којима се налазе стамбени објекти је углавном приватно. Изузетак су Партизанска улица у Куцури и Улица Петра Драпшина у Змајеву, где је земљиште у јавном власништву.

Важно је напоменути да је све приказане податке потребно ажурирати у складу са актуелним стањем.

Према садржају Упитника за припрему ситуационе анализе за потребе израде ЛАП за инклузију Рома, који је попуњен од стране ЈЛС на основу података достављених од стране месних заједница у Врбас, може се констатовати да у „Бази података за праћење мера за инклузију Рома“- у секцији „Становање“, Републичког завода за статистику нису објављени подаци за сва ромска насеља и улице на подручју општине. Недостају подаци за већи број улица у којима живе ромске породице, а посебно су значајне улице Рада Маријанца у Врбасу, Жарка Зрењанина у Равном Селу, и Владимира Назора у Куцури.

Према процени ЈЛС, у неформалним насељима живи око 400 Рома и Ромкиња, од чега око 70 живи у објектима лошег квалитета. Процена је да 35 лица нема приступ канализационој мрежи, или је тај приступ нерегуларан. Исти је број лица који немају приступ водоводној мрежи.

Процена ЈЛС је да 47 лица нема приступ електричној енергији, или је тај приступ нерегуларан.

ЈЛС наводи да не постоји урбанистички план за простор на ком се налази ромско насеље у Змајеву (један је део дивље насеље, где куће нису легализоване), док за ромска насеља у Врбасу, Равном Селу и Куцури постоје куће са урбанистичким планом.

Табела 11: Број становника ромске националности у улицама у општини Врбас, према евиденцији месних заједница

	ОДРАСЛИХ	ДЕЦЕ	УКУПНО
Општина Врбас - Укупно	183	164	347
Врбас	57	55	112
Сремска 19	15	7	22
Народног фронта 9	4	4	8
Лазе Костића бб	5	4	9
Његошева 43	2	5	7
С. Ковачевића 121а	5	4	9
8. Марта 43	8	13	21
Стевана Дороњског 4	1	1	2
Рада Маријанца 2	8	3	11
М. Тита 114	3	6	9
Б. Бухе (трг) 5	2	2	4
Телечка Коса 24	1	1	2
Соње Маринковић 15	1	1	2
Колонија Кудељаре 56	2	4	6
Змајево	11	34	45
Петра Драпшина 146	10	30	40
Војвођанска	1	4	5
Равно Село	27	12	39
Ружица 11	7	5	12
Ж. Зрењанина 80	15	4	19
Првомајска 80	3	0	3
Партизанска 1	1	2	3
П. Драпшина 79	1	1	2

Куцура	88	63	151
Партизанска (Нова 5)	30	17	47
Војвођанска	28	15	43
Ж. Зрењанина	22	18	40
В. Назора	8	13	21

Извор: Упитник за припрему ситуационе анализе за потребу израде ЛАП за инклузију Рома попуњен од стране Општине Врбас

Према садржају Упитника за припрему ситуационе анализе за потребе израде ЛАП за инклузију Рома, куће које су од цигле или од набоја углавном су у лошем стању за становање у ромским насељима општине Врбас (пр. ромска насеља у Врбасу, Равном Селу и Куцури), али постоје и куће у неким сеоским ромским насељима које прокишњавају и руше се па су небезбедне за живот (нпр. ромско насеље у Змајеву). Најлошији услови су у Његошевој 41, затим у 20. Новембра, затим у Змајеву у Петра Драпшина и у Равном Селу у Ружици.

У највећем броју ромских насеља општине Врбас постоји спроведена електрична енергија, вода за пиће, јавна расвета и путна инфраструктура (нпр. ромска насеља у Врбасу, Равном Селу и Куцури), док у насељеном месту Змајево према прикупљеним подацима куће у ромском насељу су већином су без струје и воде, а јавна расвета је дуж улице Петра Драпшина тако да у самом ромском насељу нема јавне расвете, нема асфалтних улица ни тротоара.

3.4.4 Здравствена заштита

На основу података наведених у Упитнику за припрему ситуационе анализе за потребе израде ЛАП за инклузију Рома који је ЈЛС попунила заједно са својим партнерима на локалном нивоу, Општина не располаже подацима о здравственој заштити Рома и Ромкиња, јер Дом Здравља не води евиденцију по националној припадности.

3.4.5 Социјална заштита

У 2023. години од стране Центра за социјални рад евидентирано је 2.455 корисника социјалне заштите, што представља 11,5 % укупног броја становника.

Процена ЦСР је да је учешће корисника социјалне заштите ромске националности 8,5% од укупног броја корисника. Процена је да 60% домаћинстава ромске националности прима новчану социјалну помоћ.

Тренутно нема евидентираних случајева оствареног права на пријаву места пребивалишта на адреси центра за социјални рад.

У 2021. години је за једнократну новчану помоћ укупно утрошено 4.553.299,00 динара. Број исплаћених помоћи је ограничен средствима која се издвајају из буџета локалне самоуправе.

Једнократне помоћи су се делиле углавном за куповину животних намирница, за трошкове лечења, плаћање неизмирених комуналних трошкова као и електричне енергије и др. Највећи број корисника ове врсте помоћи су били припадници ромске популације, незапослена лица, деца и стари.

У складу са Одлуком о социјалној заштити грађана општине Врбас⁶, Центар за социјални рад Врбас обавља послове из домена права и услуга из области социјалне заштите за које је надлежна локална самоуправа, а то су:

- Услуге социјалне заштите:
 1. Дневне услуге у заједници: Дневни боравак за децу и младе са инвалидитетом
 2. Помоћ у кући;
 3. Услуге подршке за самостални живот: становање уз подршку;
 4. Саветодавно- терапијске и социјално–едукативне услуге;
 5. Услуге привременог смештаја у прихватилиште и прихватну станицу и
 6. Друге услуге које подржавају боравак корисника у породицу и непосредно окружење.
- Материјална подршка обезбеђује се корисницима у виду:
 1. Новчане помоћи:
 - Једнократна новчана помоћ,
 - Помоћ за опрему корисника за смештај у установу социјалне заштите или другу породицу,
 - Народна кухиња,
 - Интервентна једнократна помоћ
 - Помоћ у набавци школског прибора, уџбеника, одеће и обуће.
 2. Накнаде трошкова за:
 - сахрањивање незбинутих лица као и лица корисника сталне новчане помоћи и
 - испоручену воду, за одвођење и пречишћавање отпадних вода и за услуге изношења, депоновања и прераду смећа.
 3. Друге врсте материјалне помоћи.

3.5 Политике и праксе локалне управе и локалних институција

⁶ "Службени лист општине Врбас" број: 3/13 од 04.06.2013.год.

Општина Врбас је издвајала посебна средства за унапређивање положаја Рома у претходне три године, и то:

- 2023. године – 0 динара
- 2022. године – 200.000,00 динара
- 2021. године – 0 динара

У буџету општине Врбас од 2022. године постоје планирана новчана средства у износу од 200 000,00 динара на позицији 87/7 – Канцеларија за Роме. Пројектом: Усвајање **Локалног акционог плана за унапређење положаја Рома за период од 2021.-2026. године**. Локална самоуправа је остварила даљи корак у правцу стратешког планирања потреба и интереса грађана из ромске заједнице и добијено је 200.000,00 динара од АП Војводине. Овај Локални акциони план представља ревизију и унапређење ЛАПa за период 2021-2026.

Општина Врбас издваја средства за подстицање рада удружења и на тај начин пружа подршку удружењима која се баве ромским питањима, да афирмишу ромску националну заједницу и унапређују њен положај у друштву.

Међународни дан Рома 8.април, се већ неколико година уназад обележава у општини Врбас, организовањем округлог стола у општини посвећен положају у друштву и проблемима са којима се сусреће ова национална заједница, и постављањем изложбе светски познатих Рома на тргу испред општине. Тог дана се слави ромска традиција, култура и обичаји али и промовишу њихове могућности и квалитети. На тај начин се континуирано промовишу људска права и права Рома.

Као једна од 22 националне заједнице које живе на територији општине Врбас, ове године је одржан 40.Фестивал фолклорних традиција - «Панонски вашар» на којем је отварање изложбе послужило као брз увод у историју Рома, њихову културу и културно наслеђе, језик, легенде, обичаје, традицију и друге карактеристике а игру и музику окупљенима су представили млади Роми из Ромског КУД-а. Као посебан програм приказана је ромска свадба као део промоције ромске националне заједнице.

Током 2021, 2022. и 2023. године из буџета локалне самоуправе издвојена финансијска средства за **финансирање и суфинансирање програма/пројеката у култури и културно уметничких удружења** на основу јавног конкурса:

- 2023. године – 750.000,00 динара
- 2022. године – 200.000,00 динара
- 2021. године – 200.000,00 динара.

У све три године је међу финансираним пројектима било и оних којима се чува и промовише културни идентитет и традиција ромске националне мањине.

Општина Врбас остварује добру сарадњу са организацијама цивилног друштва ромске националности. У обележавањима Међународног дана рома, Дана социјалне једнакости, организацији здравствено-промотивних активности, организацији културних активности су укључене: Хуманитарна организација „Табита“ из Куцуре, Удружење Ромкиња из Куцуре, Удружење Рома Врбас из Равног Села и Удружење Рома из Змајева.

3.5.1 **Образовање**

У претходне три школске године ЈЛС је издвајала финансијска средства из буџета за уџбенике, ужину, превоз и стипендије. Међутим, нису издвајана посебна средства за ове намене за ученике ромске националности.

У 2019. су издвојена финансијска средства за уџбенике у износу од 1.500.000,00 РСД. Нису издвојена финансијска средства за уџбенике за кориснике ромске националности за школску 2019/20.

У 2019. су издвојена финансијска средства за ужину у износу од 3.500.000,00 РСД. Нису издвојена финансијска средства за ужину за кориснике ромске националности за школску 2019/20.

Нису издвојена финансијска средства за школски превоз за кориснике ромске националности за школску 2019/20.

У 2019. су издвојена финансијска средства за превоз за средњу школу у износу од 15.000.000,00 РСД. Нису издвојена финансијска средства за превоз за средњу школу за кориснике ромске националности за школску 2019/20.

У 2019 се не одобравају стипендије за средњошколце из буџета локалне самоуправе.

У 2019. се не одобравају стипендије за студенте из буџета локалне самоуправе.

У претходне три године Општина Врбас је издвајала посебна средства у буџету за функционисање предшколског, основног и средњег образовања.

Табела 12: Посебна средства у буџету за функционисање образовања

Програмске активности и пројекти	Година		
	2020	2021	2022
ФУНКЦИОНИСАЊЕ И ОСТВАРИВАЊЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА	217.386.578	237.971.839	253.386.920
ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ	78.857.858	143.414.370	170.229.330
СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ	31.200.483	38.537.030	38.194.865

Предшколске установе не организују полудневне програме за децу узраста од 4,5 – 5,5 година који су финансирани од стране јединице локалне самоуправе.

Општина није идентификовала потребе кроз анализу за укључивање ромске деце у различите програме образовања.

Школе „Братство јединство“ Врбас и ССШ „4.јули“ Врбас су реализовале пројекат „Спречавање осипања из образовног система (акцент на ученицима ромске националности“. У оквиру Пројекта је планирана додатна едукација и образовање , као и преквалификација ученика који су завршили средњу школу.

Кроз пројекат су и стипендирани ученици ромске националности. Стипендисти-ученици имају свог ментора који их прати у учењу, владању, ваннаставним активностима, допунској или додатној

настави и др. Критеријуми за избор ученика су: успех од 2.50 до 3.50, примерно владање и што мањи број оправданих и неоправданих изостанака.

У школској 2020/2021. години је стипендирано 18 ученика, 2019/2020. године је стипендирано 8 ученика, 2018/2019. је стипендирано 3 ученика, а 2017/2018. године је стипендирано 5 ученика.

3.5.2 Становање

У општини Врбас је успостављен систем за пружање правно-техничке помоћи Ромима и Ромкињама у циљу регулисања имовинског и правног статуса објеката - при Центру за социјали рад Врбас, развијена је услуга Саветовалишта за брак и породицу у оквиру којег је омогућена и бесплатна правна помоћ за све грађане.

ЈЛС није планирала мере за унапређење постојећих објеката у којима живе Роми и Ромкиње, и за ту сврху нису одвојена посебна средства у буџету ЈЛС.

Роми и Ромкиње нису корисници социјалних станова, а општини тренутно не постоји програм за изградњу социјалних станова.

3.5.3 Запошљавање

Током 2022 године из буџета локалне самоуправе су издвајана финансијска средства за мере активне политике запошљавања. Издвојено је укупно 1.321.806 динара.

НСЗ је пружила три кључне групе услуга корисницима, приказане у табели 13: Каријерно вођење и саветовање за запошљавање, програми додатног образовања и обуке, развој предузетништва и програми запошљавања.

Табела 13: Број корисника услуга НСЗ у општини Врбас, 2021-2023

Број пружених услуга	2021. година			2022. година			2023. година			Укупно		
	Женски	Мушки	Total	Женски	Мушки	Total	Женски	Мушки	Total	Женски	Мушки	Total
1 - КАРИЈЕРНО ВОЂЕЊЕ И САВЕТОВАЊЕ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ	147	144	291	158	150	308	151	122	273	456	416	872
2 - ПРОГРАМИ ДОДАТНОГ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ	0	3	3	3	0	3	3	1	4	6	4	10
3 - РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ПРОГРАМИ ЗАПОШЉАВАЊА	19	16	35	3	9	12	2	5	7	24	30	54
Total	166	163	329	164	159	323	156	128	284	486	450	936

Током 2021, 2022 и 2023. године из припадници ромске националности нису користили мере пасивне политике запошљавања.

Мера активне политике запошљавања у које се могу укључити активни тражиоци запослења који се налазе у евиденцији Националне службе за запошљавање:

- Обука за активно тражење посла
- Тренинг самоефикасности
- Сајам запошљавања
- Радионица за превладавање стреса услед губитка посла
- Обука за развој предузетништва
- Стручна пракса
- Мера приправништва за незапослене са средњим и високим нивоом квалификација
- Стицање практичних знања
- Обуке за тржиште рада
- Обука на захтев послодавца – за незапослене
- Функционално основно образовање одраслих
- Субвенције за запошљавање незапослених из категорије теже запошљивих лица
- Субвенција зараде особа са инвалидитетом без радног искуства
- Субвенција за самозапошљавање
- Мере подршке за особе са инвалидитетом које се запошљавају под посебним условима
- Јавни радови
- Обука за потребе послодавца за запосленог.

На подручју општине се реализују формални програми образовања одраслих. Ови програми се реализују у следећим школама:

- ОШ “20. ОКТОБАР” Врбас
- ССШ “4. Јули” Врбас.

Поред формалног, на подручју општине реализују се и неформални програми образовања одраслих, и то следећи програми:

Назив програма	Организатор
Обука наставника ФООО, 2023 година	Обуку наставника и андрагошких асистената реализује пројекат „Друга шанса“ на основу Решења министра о „Интегралном програму обуке за остваривање функционалног основног образовања одраслих“. Школски тим похађа Модул 1-Основне андрагошке вештине и изградња школског тима за директоре, стручне сараднике, наставнике и андрагошке асистенте за остварење Функционалног основног образовања одраслих (ФООО). Сви предметни наставници који ће реализовати наставу у школској 2023/2024. години похађају Модул 2-Обука наставника за остварење наставног плана и програма за Функционално основно образовање одраслих (ФООО). Коначна листа наставника који учествују на обукама одобрава надлежна школска управа.

Подизање квалитета наставе и додатна подршка полазницима у раду и учењу, Тим за ФООО	Анализа потреба полазника, анализа материјала наставника, уочавање недостатака и давање предлога за њихово превазилажење. Примењивање практичних знања у образовању одраслих. Идентификовање полазника којима је потребна додатна подршка у учењу. Континуирана сарадња са полазницима, породицама полазника, сарадња са ЦЗСР како би се омогућило што ефикасније образовање.
--	---

У периоду 01.01.-31.08.2024. Роми и Ромкиње су учествовали и у следећим програмима НСЗ:

- Мотивационо-активационој обуци за лица без квалификација и нискоквалификована лица: 17 корисника (11 жена);
- Сајам запошљавања: 2 корисника;
- Приправници и волонтери: 1 корисник;
- Обука за предузетништво: 1 корисник;
- Субвенције за samozapoшљавање: 2 корисника;
- Субвенције за отварање нових радних места: 1 корисник.

3.5.4 Социјална заштита

ЈЛС континуирано издваја из буџета: Једнократне новчане помоћи, помоћи за набавку огрева и школског прибора, обезбеђује и оброке из народне кухиње. Током 2023, 2022. и 2021. године припадници ромске националности били су корисници ових програма.

У ЦСР има 7 запослених, а Општина Врбас у протекле три године издваја у просеку 45.263.000 динара за рад ЦСР.

У протекле три године Општина је реализовала средства за следеће програмске активности, приказане у табели 14:

Табела 14: Реализована средства из области социјалне заштите у општини Врбас, 2020-2022

Назив програмских активности у програму	Године		
	2020	2021	2022
Једнократне помоћи и др. облици помоћи	58.194.388	32.023.228	18.819.853
Породични и домски смештај, прихватилишта и друге врсте смештаја	72.500	53.746	100.606
Обављање делатности установа социјалне заштите			30.528.246
Дневне услуге у заједници			
Саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге	5.378.999	6.173.897	5.842.423
Подршка реализацији програма Црвеног крста	1.118.085	1.386.769	1.258.587
Подршка деци и породици са децом	11.601.943	49.297.534	55.549.937
Подршка рађању и родитељству			
Подршка особама са инвалидитетом	4.381.949	3.696.836	

На подручју општине је активна једна народна кухиња. Број корисника у последње три године је приказан у наредној табели:

Година	Укупан број корисника (жена и мушкараца)	Укупан број жена / корисница
2021.	148	81
2022.	160	97
2023.	160	97

На подручју општине није вршена анализа потреба Рома/Ромкиња за услугама социјалне заштите. Ипак, запослени у Општинској управи сматрају да постоји потреба за услугом „Свратиште за децу“. За успостављање овакве услуге неопходно је испуњавање предуслова предвиђених стандардима Услуге. Свратиште је потребно деци ромске националности која одрастају у ризику од измештања из породице. Услуга Свратиште би компензовала неповољне услове породичног живота деце.

4 SWOT АНАЛИЗА

SWOT анализа је инструмент стратегијског планирања који има широку примену у планирању корпоративног, институционалног, личног, али и у планирању развоја заједнице (града/општине)

SWOT анализа је једноставна техника за идентификовање и разумевање **унутрашњих** снага и слабости организације (било које организације, укључујући и ЈЛС) и за идентификовање **спољашњих** могућности (шанси) и претњи са којима се организација суочава.

Циљеви SWOT анализе су:

1. Боље разумевање тренутне ситуације/проблема у којој се налазимо,
2. Планирање развоја на ефикасном искоришћавању ресурса, снага и предности којима располажемо, и на минимизирању утицаја слабости и мана које нас оптерећују,
3. Откривање шанси и могућности на којима можемо засновати развојну стратегију,
4. Идентификација спољашњих претњи и ризика које нам могу пореметити планове, као и планирање смањења њиховог утицаја.

Елементи SWOT анализе су:

- Унутрашњи фактори: СНАГЕ и СЛАБОСТИ које одликују локалну заједницу. ЈЛС има утицаја на ове факторе.
- Спољашњи фактори: ШАНСЕ и ПРЕТЊЕ које стоје на располагању или могу да угрозе спровођење стратегије. ЈЛС нема утицаја на ове факторе.

Објективно идентификоване снаге чине одличну основу за развој, те је битно знати чиме располажемо и шта од тога можемо још боље да искористимо. Објективно идентификоване слабости ће нам помоћи да сагледамо начине како да минимизујемо њихов утицај на даљи развој заједнице, јер на њих можемо да утичемо.

Добра анализа постојећих шанси нам може помоћи у сагледавању прилика из спољашњег окружења које можемо искористити за бржи развој. Добра анализа претњи ће нам помоћи у сагледавању ризика који могу да угрозе наше планове развоја и у изради алтернатива/решења како бисмо се са њима изборили.

SWOT анализа представљена у наставку је резултат радионица које су одржане са представницима заинтересованих страна. Заснована је на анализи доступних статистичких података, који су представљени у овом документу, и на проценама представника заинтересованих страна. Резултати анализе су представљени посебно за сваку област у фокусу овог локалног акционог плана: образовање, запошљавање, становање, здравство и социјална заштита.

4.1 Образовање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Постојање адекватних људских капацитета - стручан кадар (наставници, васпитачи, психолози) у ОШ и СШ, са искуством у инклузији. • Делимично успостављени механизми за инклузију Рома у локалној средини – мобилни тим, <i>координатор за ромска питања</i> • Постоје две СШ у општини, што повећава доступност средњег образовања • СШ има менторку која ради са стипендистима Министарства и пружа информације, као и подршку при аплицирању за афирмативне мере • Постоји продужени боравак у 5 школа • Постојање функционалног образовања одраслих - ОШ „20. октобар“ Врбас. Обучен наставни кадар за ФООО. • Подршка локалне управе образовању Рома и Ромкиња – бесплатни уџбеници, ужина, регресирани превоз • Постојање индивидуалних образовних планова (ИОП) • Постојање олакшица породицама са више деце (3 и 4) • Образовна инклузија (наставак пројекта „Обухват у образовни систем“, „Друга шанса“) • Добра међусекторска сарадња са ЦСР и МУП: <ul style="list-style-type: none"> ○ Сарадња образовних институција са ЦСР ○ Сарадња образовних институција са МУПом (школски полицајац) • Систем стипендирања ромских ученика је унапређен и из године у годину повећава се број оних који похађају средње школе. 	<ul style="list-style-type: none"> • Механизми за инклузију Рома су тек успостављени и до сада нису спроводили активности. • Не постоји довољан број здравствених медијатора • Не постоје педагошки асистенти ни у једној школи • Флукутација запослених и потреба за њиховим (поновним) усавршавањем • Слаба сарадња и комуникација са родитељима • Слаба информисаност родитеља о важности раног развоја • Непотпун обухват деце у свим нивоима образовања • Деца узраста од 3-5 година најчешће не иду у вртиће • Не постоји механизам идентификације, евиденција и праћења деце ромске етничке припадности • Не постоји квалитетан и поуздан механизам којим школе утичу на редовно похађање наставе. Деца су често ангажована на сезонским пословима, па због тога имају велики број неоправданих што често доводи до напуштања школе. • Не постоји системски решено награђивање ученика завршних разреда као мотивација за наставак школовања. • Рано запошљавање пре завршетка образовања, (ангажовање на сезонским пословима) • Недостатак комуникације и сарадње са осталим институцијама ЈЛС, као и ромским организацијама. • У буџету ЈЛС се не издвајају средства посебно за ромску децу.
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Унапређивање доступности, квалитета и праведности предшколског васпитања и образовања - учешће Града у пројекту „Инклузивно предшколско васпитање и образовање“ и другим сличним програмима • Донације/пројекти за инклузију Рома из домаћих и страних извора • Афирмативне мере приликом уписа ученика ромске националности у средње школе и на факултете • Оснаживање родитеља и породица ромске националности у области образовања - Едукација родитеља о значају образовања • Програми доквалификације и преквалификације Рома који су рано напустили школу 	<ul style="list-style-type: none"> • Недовољна информисаност ученика о афирмативним мерама за упис у СШ и факултете • Ниска мотивисаност одраслих за додатно образовање • Ниска свест родитеља деце ромске националности о значају образовања • Рано ступање у брак ромске деце у средњим школама • Рано напуштање образовног система • Нередовно похађање наставе • Злоупотреба афирмативних мера (изјашњавање припадника других националности као Рома може довести до смањеног броја доступних места за

<ul style="list-style-type: none"> • Увођење наставника ромског језика са елементима националне културе • Увођење ваннаставних активности и пројеката • Мултикултуралност средине • Спровођење програма вршњачких едукатора • У Куцури постоји "мини школа" која пружа додатну подршку деци у образовању коју води локална НВО 	<p>припаднике ромске националности)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Незапосленост и сиромаштво, те повезани прекид школовања због недостатка средстава • Дискриминација деце у школама и предшколским установама • Дискриминисање жена од стране заједнице • Припадници ромске заједнице се не изјашњавају као Роми, па деца не могу да користе афирмативне мере у образовању.
---	---

Образовање ромске заједнице у општини Врбас карактеришу одређени позитивни помаци, али и бројни изазови. Један од највећих потенцијала је постојање квалификованог и искусног стручног кадра у школама, као и делимично успостављени локални механизми за инклузију Рома, попут мобилног тима и координатора за ромска питања. Доступност предшколског, основног и средњег образовања, као и постојање функционалног образовања одраслих, омогућавају континуитет у образовном процесу. Приметна је и подршка локалне самоуправе – бесплатни уџбеници, ужина и превоз, као и система стипендирања ромских ученика.

Међутим, постоје очигледни недостаци. Инклузивни механизми су тек успостављени, а недостатак педагошких асистената, здравствених медијатора и системских мера за мотивацију ученика отежава редовно похађање наставе и смањује квалитет инклузије. Лоша сарадња и слаба информисаност родитеља, посебно у раном узрасту деце, утичу на ниску стопу укључености деце у вртиће и на непотпун обухват свих нивоа образовања. Рано запошљавање, сезонски рад и недовољна подршка ометају редовно школовање, често доводећи до прекида образовања.

С друге стране, пружају се бројне могућности за унапређење образовања Рома. Унапређивање доступности и квалитета предшколских и школских програма, примена афирмативних мера за упис у средње школе и факултете, као и програми доквалификације и преквалификације могу знатно побољшати положај ромске деце и младих. Увођење наставе ромског језика и културе, ваннаставних активности, као и подршка родитељима и вршњачка едукација додатно могу ојачати инклузивне процесе.

Ипак, претње попут ниске свести родитеља о значају образовања, дискриминације, сиромаштва, раног напуштања школе и злоупотребе афирмативних мера могу успорити или спречити те процесе. Зато је неопходна јача, координисана сарадња између образовних установа, локалне заједнице, релевантних институција, ромских организација и родитеља, како би се осигурало да стратегије и активности за инклузију Рома у образовање донесу реалне и одрживе резултате.

4.2 Запошљавање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Постојање локалних институција из области запошљавања и њихова добра сарадња (Мобилни тим за инклузију Рома, Савет за запошљавање, НСЗ - Врбас) и њихова добра сарадња • Постоји локални акциони план за запошљавање (ЈЛС и НСЗ) који обухвата и јавне радове • Постоји актуелан ЛАП за инклузију Рома и Ромкиња који обухвата и мере везане за запошљавање • Постојање програма и подстицајних средстава за запошљавање Рома - мере активне политике запошљавања • Добра сарадња институција Општине Врбас са Националном службом за запошљавање • Постојање функционалног образовања одраслих - ОШ „20. октобар“ Врбас. Обучен наставни кадар за ФООО. • Рефундирање средстава за долазак у школу • Постоји ЛАП за Запошљавање. Део мера се финансира преко конкурса. 	<ul style="list-style-type: none"> • Мали број корисника мера за активно запошљавање и низак ниво њихове информисаности о доступним програмима • Немогућност обезбеђења осигурања за средства (жиранти, хипотеке, гаранције) за отпочињање самосталног пословања • Недостатак промотивних и информативних активности из области запошљавања - слаба информисаност ромске популације о могућностима запошљавања • Недовољна издвајања из локалног буџета за спровођење мера ЛАПЗ-а
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Субвенције за запошљавање нових радника кроз мере активне политике • Организације радионица за потребе информисања о развијању предузетничких вештина • Јавни радови за ниско-квалификовану радну снагу • Веће могућности за запошљавање у локалној привреди (кроз проширење капацитета) • Све већи број Ромске деце која се одлучују да упишу средњу школу • Донације и инвестиције из ЕУ • Обезбеђивање средстава за бесплатан дневни боравак, посебно за мајке са већим бројем деце • Развојна агенција Бачка и Едукативни центар у Новом Саду спроводе обуке за одређена занимања, али су Ромима недоступне јер нису плаћени трошкови превоза до Новог Сада (смештај је обезбеђен). • Локална НВО у Куцури може да настави са спровођењем обука о управљању малим бизнисом. • У оквиру Еванђеоске цркве постоји више социјалних предузећа (пластеника) чији модел се може додатно развити 	<ul style="list-style-type: none"> • Могуће смањивање укупног броја доступних радних места. Нестабилност тржишта рада. • Високе законске пореске обавезе за послодавце • Законска регулатива рестриктивно утиче - ниске пореске олакшице, ниске субвенције приликом запошљавања • Слаба привредно-економска ситуација ромске популације • Ниска квалификациона структура ромске популације • Дискриминација ромске популације приликом запошљавања. • Злоупотреба програма запошљавања намењених Ромима, иако су сва средства реализована • Низак ниво запошљавања Ромкиња услед великог броја обавеза у породици

Област запошљавања Рома и Ромкиња у општини Врбас карактеришу постојећи институционални оквир и механизми за подршку запошљавању, али и низак ниво информисаности и ограничена доступност постојећих програма. Део позитивних аспеката чине постојање локалних институција и

органа које се баве питањем запошљавања, попут Савета за запошљавање и Мобилног тима за инклузију Рома, као и њихова међусобна сарадња. Такође, локални акциони планови за запошљавање и инклузију Рома, подстицајне мере активне политике запошљавања и добри односи са Националном службом за запошљавање (НСЗ) чине солидну основу за даљи развој. Подршка у виду функционалног образовања одраслих и рефундирање путних трошкова до школе могу допринети бољем образовном профилу и запошљивости ромске заједнице.

Ипак, постоје значајне слабости и ограничења. Релативно мали број Рома и Ромкиња користи активне мере запошљавања, како због слабе информисаности и недовољне промоције, тако и због недоступности кредитних средстава и осигурања за покретање сопственог посла. Локални буџет нема довољно средстава за све планиране мере, а слаба информисаност о могућностима и недостатак финансијске подршке за учешће у обукама које се одвијају ван општине додатно ограничавају мобилност и напредовање.

Упркос томе, прилике постоје. Субвенције за нова запошљавања, јавни радови за нискоквалификовану радну снагу, развој локалне привреде, као и све већи број ромске деце која уписују средњу школу могу унапредити услове за тржишно учешће и бољи економски положај ове заједнице. Програми обука, развој предузетништва кроз радионице и активности локалних НВО и могућност сарадње са организацијама као што су Развојна агенција Бачка и Едукативни центар, представљају основу за напредак.

С друге стране, претње као што су несигурност тржишта рада, рестриктивна законска регулатива, ниска квалификациона структура ромске заједнице и присутна дискриминација отежавају трајно решавање проблема запошљавања. Низак ниво запослености Ромкиња, услед породичних обавеза, додатно сужава економске могућности. Потребна је свеобухватна, координисана стратегија, која укључује јачу подршку у информисању, обукама, доступности финансијских средстава и развијању предузетничких иницијатива, како би се створила дугорочна основа за укључивање ромске популације на тржиште рада.

4.3 Становање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Постоји планска документација у ромским насељима – просторни план и план генералне регулације • Подршка локалне самоуправе инклузији Рома и искуство запослених ЈЛС у раду са ромском заједницом • Постоји актуелан ЛАП за инклузију Рома и Ромкиња који обухвата и мере везане за становање • Јавни позив ЈЛС за енергетску санацију објеката, доступан и Ромима • ЈЛС има 3 зграде у власништву, за социјално збрињавање, које имају и кориснике ромске националности • ЈЛС има више кућа у власништву, које су преко ЦСР дате на коришћење припадницима ромске националности 	<ul style="list-style-type: none"> • Локална Стратегија развоја социјалне заштите 2023-2028 не обухвата социјално становање • Недостатак евиденције о броју Рома и њиховим стамбеним потребама, као и статусу прикључака на инфраструктурне услуге • ЈЛС није учествовала на конкурсима за инфраструктурно опремање или стамбено збрињавање • Не постоје посебна средства за стамбену подршку Ромима у буџету ЈЛС • Непотпун обухват постојећом инфраструктуром - неки станови/куће немају прикључке на основну инфраструктуру - Лоше стање комуналне инфраструктуре у ромским насељима • Није покренут поступак легализације значајног броја објеката - нису поднети захтеви за легализацију- велик број нелегалних објеката и нерешени имовинско-правни односи • Неинформисаност припадника ромске заједнице (ван претежно ромских насеља) о могућностима и правима која би могла да побољшају услове становања или пруже помоћ у процесу легализације • Хигијена у ромским насељима је на ниском нивоу • Пси луталице су присутни у насељима у великом броју
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Квалитетан рад локалних удружења • Доношење ЛАП-а за стамбено збрињавање • Донаторска средства и пројекти; домаће и међународне донације • Унапређење сарадње са Републичком агенцијом за јавну својину ради решавања имовинско-правних питања • Идентификација имовине где је Центар за социјалну заштиту уписан, или био уписан, као корисник, а власништво је Републике Србије, ради потенцијалног решавања проблема становања Рома • Подићи на виши ниво информисање ромске заједнице о значају унапређења услова становања • Афирмативне мере становања • Унапређење релевантног законског оквира 	<ul style="list-style-type: none"> • Наставак изградње нових нелегалних објеката • Неквалитетна градња стамбених објеката • Климатске промене, елементарне непогоде, атмосферска вода • Нередовно плаћање рачуна за комуналне услуге од стране ромске популације • Сиромаштво и незапосленост ромске заједнице. • Ниска мотивисаност ромске заједнице за учешће за решавање проблема становања. • Ромска заједница нема поверење у институције у процесу озакоњења, не сматра да је тај проблем могуће решити и због тога не покреће ово питање. • Близина насеља рекама, долинама, клизиштима, изворима поплава. • Недостатак националних програма становања усмерених ка Ромима • Роми често не испуњавају посебне услове за остварење права на стамбену подршку

Област становања ромске заједнице у општини Врбас одликује се постојећом планском документацијом, те делимичном подршком локалне самоуправе за побољшање стамбених услова

Рома. Позитивно је што постоји актуелан ЛАП за инклузију који обухвата мере из области становања, као и одређени број објеката у власништву општине који се додељују ромској популацији за социјално збрињавање. Поред тога, јавни позиви за енергетску санацију објеката и подршка локалних институција и удружења могу послужити као солидна основа за унапређење стамбене инфраструктуре и услова живота Рома.

Међутим, недостатак систематичног приступа и адекватних података представља озбиљан изазов. Не постоји довољна евиденција о броју Рома, њиховом стамбеном статусу и прикључцима на комуналну инфраструктуру. Немогућност примене и спровођења легализације значајног броја нелегалних објеката, као и одсуство посебних средстава за стамбену подршку Ромима у локалном буџету, ограничавају могућности за побољшање. Инфраструктурни проблеми, недостатак основних комуналних услуга, лоша хигијена у насељима, присуство паса луталица, као и недовољна информисаност о могућностима унапређења услова становања, додатно отежавају положај ромске заједнице.

Решења могу бити пронађена кроз унапређену сарадњу са државним институцијама, Републичком агенцијом за јавну својину, као и кроз развој новог ЛАП-а за стамбено збрињавање и примену афирмативних мера за побољшање стамбеног положаја. Донаторска средства, међународни пројекти и унапређење законског оквира представљају реалне могућности за деловање. Интензивније информисање ромске заједнице о значају уређења стамбених односа, као и активније учешће локалних удружења, могу подстаћи укључивање грађана у процес одлучивања и подизање квалитета становања.

Ипак, бројне претње - попут сиромаштва, незапослености, наставка градње нелегалних објеката, климатских и еколошких ризика, као и ниског поверења Рома у институције - стављају нагласак на неопходност свеобухватнијег и одрживијег приступа. Прилагођавање мера и активности конкретним потребама ромске заједнице, системска помоћ у поступку озакоњења и повећање доступности комуналне инфраструктуре могу створити услове за дугорочно побољшање њиховог стамбеног статуса.

4.4 Здравство

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Искуство ЈЛС у реализацији активности програма из области здравства – Савет за здравље • Организоване здравствено-промотивне активности у циљу очувања здравља Рома • Дobar рад Дома Здравља у раду са ромском популацијом • Доступност здравствене заштите у граду и свим насељеним местима • Постоји План јавног здравља Општине Врбас 2018-2025, као и актуелан ЛАП за инклузију Рома • Квалитетан рад ЦСР и НСЗ – мотивишу, усмеравају и пружају подршку Ромима и Ромкињама у остваривању права здравственог осигурања • Право на бесплатне лекове које пружа Општина Врбас у сарадњи са Центром за социјални рад и апотекама • Изабрани лекар стоматолог постоји у сваком насељеном месту • Постоји изабрани гинеколог у Дому здравља • Постоји педијатар у Дому здравља • Свим Ромима је доступна социјална и здравствена заштита - сви имају доступно право на здравствене књижице • Постојање и добар рад саветовалишта за труднице • Доступност снабдевањем лековима у сваком насељеном месту • Редовне бесплатне вакцине за Ромску децу • Добра сарадња институција и ОЦД у области здравства 	<ul style="list-style-type: none"> • Не постоје довољно здравствених медијатора, а проблем у том смислу може бити мали број изјашњених припадника ромске заједнице, што је један од критеријума Министарства здравља за ангажовање ЗМ • Непостојање истраживања и систематизованих података о здрављу Рома и Ромкиња, броју лица која имају здравствену књижицу, обухвату деце здравственим прегледима, и сл. • Угрожено репродуктивно здравље Ромкиња и недовољна просвећеност и едукација Ромкиња о репродуктивном здрављу • Сви социјално угрожени немају право на бесплатне лекове • Ограничена доступност набавке лекова који нису на позитивној листи • Мањак медицинских кадрова за рад на терену • Непостојање услуге кућне неге у насељеним местима
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Унапређење едукације Рома и Ромкиња из области здравља • Добијање здравствене легитимације на основу олакшане процедуре за припаднике ромске националности • Интегрисане услуге - међусекторска сарадња свих установа на територији Општине Врбас • Доступност међународних извора финансирања из конкурса за пројекте из области здравства • Конкурс министарства здравља за запошљавање здравствене медијаторке 	<ul style="list-style-type: none"> • Одлив здравствених радника из земље • Предрасуде запослених и други учесника према ромској популацији • Неконтролисана миграција и њене последице – Роми не поседују информације о својој здравственој историји када се преселе • Неинформисаност ромске популације о правима из области здравствене заштите • Незаинтересованост Рома и Ромкиња за редовне здравствене прегледе • Низак животни стандард и лоши хигијенски услови становања ромског становништва • Рани уласци у сексуалне односе - ризици од полно преносивих болести, малолетничке трудноће... • Одбијање вакцинације

Област здравства у општини Врбас у погледу ромске заједнице карактерише релативно добра институционална подршка и доступност здравствених услуга. Постојање Дома здравља и изабраних лекара (стоматолог, гинеколог, педијатар) у сваком насељеном месту, као и

саветовалишта за труднице и доступност редовних бесплатних вакцина за ромску децу, сведоче о настојањима да се побољша приступ и унапреди квалитет здравствене заштите. Подршка локалне самоуправе у обезбеђивању права на здравствено осигурање, као и доступност бесплатних лекова кроз сарадњу са Центром за социјални рад, додатно доприносе побољшању здравственог статуса ромске заједнице.

Ипак, изазови остају. Недовољан број здравствених медијатора и недостатак систематизованих података о здрављу Рома и Ромкиња отежавају прилагођавање мера специфичним потребама ове заједнице. Ограничена доступност лекова који нису на позитивној листи, као и одсуство услуге кућне неге у насељеним местима, додатно указују на потребу за унапређењем постојећег система. Посебно је проблематично угрожено репродуктивно здравље Ромкиња, што захтева бољу едукацију и ширу подршку.

Могућности за напредак укључују интензивнију едукацију о здравственим правима и превенцији болести, бољу међусекторску сарадњу, као и коришћење међународних и националних програма финансирања пројеката у области здравства. Ове прилике могу допринети бољој информисаности, увођењу олакшаних процедура за добијање здравствених легитимација, као и запошљавању здравствених медијатора.

С друге стране, претње попут одлива медицинских кадрова у иностранство, предрасуда према ромској популацији, недовољна информисаност о правима и здравственој заштити, као и лоши хигијенски услови живота, представљају озбиљне изазове. Потребно је спровести доследне, системске и континуиране мере, уз активну сарадњу свих релевантних актера, како би се обезбедио одржив напредак у здравственој заштити ромске заједнице.

4.5 Социјална заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Квалитетан и лиценциран стручни кадар - Стручан кадар у ЦСР, едукован и сензибилисан за рад са ромском заједницом • Успостављени механизми помоћи Ромима – помоћ у природи, једнократна помоћ, новчана социјална помоћ, саветовалиште за брак и породицу, бесплатна правна помоћ, и сл • Успостављен је мобилни тим за инклузију Рома • Квалитетан рад Црвеног крста Врбас, посебно рад Народне кухиње • Добра међуинституционална сарадња • Добра сарадња ЈЛС и ЦСР са организацијама цивилног друштва које су активне у области социјалне заштите Рома • Усвојена локална Стратегија развоја социјалне заштите 2013-2028. • Постојање социјалне карте Рома на локалном нивоу 	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање евиденције ромске популације, као и размене података између институција • Непостојање централног регистра података и тиме условљен недостатак података • Недовољна финансијска средства на располагању за решавање свих потреба ромског становништва • Недовољан број стручних радника на пружању локалних услуга • Непостојање програма стручног оспособљавања запослених • Ограничени капацитети и ресурси ромских удружења за реализацију пројеката из области социјалне заштите • Велики број корисника новчане социјалне помоћи • Недостатак програмских активности (нпр иновативне услуге, радионице, трибине, обуке, посете, и слично) усмерених ка Ромима
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Дobar рад Еванђеоске цркве у Куцури у области инклузије Рома • Постојање НВО које се баве социјалним проблемима ромске заједнице и унапређење њихових капацитета и умрежавања. • Финансијска и техничка подршка домаћих и страних донатора у области социјалног укључивања Рома • Укључивање већег броја ромске популације у процес социјалне заштите – као пружаоци услуга 	<ul style="list-style-type: none"> • Исељавање и миграције ромског становништва • Присуство предрасуда и дискриминације шире популације према ромској популацији • Фокус на једнократној социјалној помоћи • Висока стопа незапослености ромске популације • Неповерење ромске популације у институције социјалне заштите • Злоупотреба добијених средстава помоћи (нпр грађевински материјал или стамбени простор) • Недовољна информисаност ромске заједнице о својим правима и обавезама • Тешкоће у регулисању личних докумената, пре свега због проблема у пријави пребивалишта • Слаба укљученост заједнице у решавање проблема. Постојећа сарадња је добра, иако ограничена.

Област социјалне заштите за ромску заједницу у општини Врбас карактерише се постојећим системом подршке и квалитетним стручним кадром, пре свега у Центру за социјални рад (ЦСР), чији су радници едуковани и сензибилисани за рад са ромском популацијом. Успостављени су механизми помоћи, као што су помоћ у природи, једнократна помоћ, новчана социјална помоћ, бесплатна правна помоћ, саветовалиште за брак и породицу, а постојање Мобилног тима за инклузију Рома, као и социјалне карте Рома, доприносе стварању услова за ефикаснију подршку.

Међуинституционална сарадња и сарадња са организацијама цивилног друштва, укључујући и добар рад Црвеног крста Врбас и Народне кухиње, поспешују квалитет и обим пружених услуга.

Међутим, изазови остају значајни. Недостатак централног регистра података о ромској заједници и недовољна финансијска средства ограничавају могућности за системско решавање проблема. Недовољан број стручних радника, изостанак стручног оспособљавања запослених и недостатак иновативних програмских активности усмерених ка Ромима смањују ефикасност система социјалне заштите. Ограничени капацитети ромских удружења за реализацију пројеката, као и велики број корисника новчане социјалне помоћи, указују на потребу за додатним улагањима у људске и финансијске ресурсе, као и у изградњу поверења Рома у институције.

Могућности за унапређење укључују ослањање на постојеће НВО, попут оних које делују у Куцури, као и коришћење финансијске и техничке подршке домаћих и иностраних донатора. Јачање капацитета невладиних организација и могућност већег укључивања Рома као пружалаца услуга могу допринети одрживијем и инклузивнијем систему социјалне заштите. Ипак, претње попут миграција, сиромаштва, дискриминације, неповерења Рома у институције и фокуса само на једнократне облике помоћи захтевају свеобухватнији приступ. Неопходно је систематичније прикупљање података, информисање ромске заједнице о њиховим правима и обавезама, као и стварање стабилних механизма сарадње између свих релевантних актера ради дугорочног побољшања положаја Рома у социјалној заштити.

5 ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

Радна група је донела одлуку да се ЛАП фокусира на пет области које су предвиђене Стратегијом 2022.-2030. То су образовање, запошљавање, становање, здравство и социјална заштита. У преостале три области предвиђене Стратегијом 2022.-2023. (), Општина Врбас се не суочава са значајним проблемима, те је закључено да није потребно посебно издвајати активности из ових области, већ да се појединачне активности укључе у областима обухваћеним ЛАП-ом.

Општи циљ Локалног акционог плана за социјално укључивање Рома и Ромкиња у општини Врбас за период 2025 - 2027. године је: **Унапређење квалитета живота Рома и Ромкиња у општини Врбас, уз стварање услова за њихову већу укљученост у друштвене токове заједнице.**

ЛАП има пет посебних циљева који доприносе остварењу општег циља, и то по један посебан циљ у свакој од пет кључних области релевантних за социјално укључивање ромске националне мањине - образовање, запошљавање, становање, здравствена и социјална заштита:

Посебан циљ 1: Обезбедити потпун обухват ромске деце обавезним образовањем уз континуитет у школовању и пружање подршке школовању деце, младих и одраслих.

Посебан циљ 2: Унапређење инфраструктуре и доступности комуналних услуга у ромским насељима и пружање подршке у решавању имовинско-правних односа и озакоњењу бесправно саграђених објеката.

Посебан циљ 3: Проширене и унапређене социјалне услуге и побољшана доступност информација о правима из области социјалне заштите.

Посебан циљ 4: Повећање нивоа информисаности о унапређењу здравља и побољшање здравственог стања Рома и Ромкиња.

Посебан циљ 5: Унапредити информисање Рома и Ромкиња о програмима из области запошљавања.

Посебни циљеви се остварују реализацијом већег броја мера у свакој посебној области, а њихова остварљивост се прати и мери на основу индикатора исхода, за које су утврђене базне и циљане вредности.

ОБРАЗОВАЊЕ

Посебан циљ: Обезбедити потпун обухват ромске деце обавезним образовањем уз континуитет у школовању и пружање подршке школовању деце, младих и одраслих.

Мере:

- 1.1 Стручна подршка ученицима у образовању.
- 1.2 Повећање обухвата одраслих Рома и Ромкиња основним образовањем.
- 1.3 Материјална подршка ромској деци за укључивање и континуитет у образовању.
- 1.4 Унапредити информисаност родитеља деце и ученика ромске националности о значају раног развоја и континуитета образовања, и пружити подршку у остваривању њихових права.

СТАНОВАЊЕ

Посебан циљ: Унапређење инфраструктуре и доступности комуналних услуга у ромским насељима и пружање подршке у решавању имовинско-правних односа и озакоњењу бесправно саграђених објеката.

Мере:

- 2.1 Мапирање потреба ромске популације - идентификовати потребе за унапређење инфраструктуре, комуналних услуга и становања у ромским насељима
- 2.2 Обезбедити правну и техничку помоћ лицима ромске националности при решавању имовинско-правних односа у поступку озакоњења стамбених објекта.
- 2.3 Унапређење комуналних услуга у ромским насељима.
- 2.4 Подизање свести о очувању животне средине и одржавање хигијене стамбених простора и насеља.
- 2.5 Унапређење инфраструктуре у Ромским насељима и услова становања ромских породица.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Посебан циљ: Проширене и унапређене социјалне услуге и побољшана доступност информација о правима из области социјалне заштите.

Мере:

- 3.1 Идентификовати потребе ромске популације у области социјалне заштите.
- 3.2 Унапредити информисаност припадника ромске популације о остваривању права и услуга из области социјалне заштите.
- 3.3 Осигурати спровођење и приступ постојећим услугама социјалне заштите уз унапређење услуга.
- 3.4 Оснивање свратишта за ромску децу.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Посебан циљ: Повећање нивоа информисаности о унапређењу здравља и побољшање здравственог стања Рома и Ромкиња.

Мере:

- 4.1 Ангажовање ромске здравствене сараднице и утврђивање потреба ромске популације за здравственом заштитом.
- 4.2 Унапредити информисање, едукацију и мотивацију ромске популације из области здравља и здравствене заштите.
- 4.3 Обезбедити већу доступност здравствених услуга и заштите Ромима и Ромкињама.

ЗАПОШЉАВАЊЕ

Посебан циљ: Унапредити информисање Рома и Ромкиња о програмима из области запошљавања.

Мере:

5.1 Повећање обухвата незапослених Рома и Ромкиња у програмима информисања, едукације и функционалног и додатног образовања.

6 АКЦИОНИ ПЛАН

Овим Акционим планом детаљно се разрађују постављени циљеви (општи циљ и посебни циљеви).

За сваки посебан циљ дефинисане су мере које доприносе остварењу посебног циља. Уз сваку меру дате су следеће информације: тип мере, носилац и партнери, период спровођења, финансијска средства (укупно потребна, по годинама и по изворима финансирања). За сваку меру се такође наводи и да ли је потребно донети пропис којим се уређује спровођење мере и уколико јесте, то се такође наводи и као активност коју је потребно предузети како би се целокупна мера спровела.

За сваку меру утврђене су активности и пројекти које треба реализовати у оквиру мере. Уз сваку активност/пројекат дефинисани су носиоци активности, партнери и потребна финансијска средства (укупна, по годинама и по изворима финансирања).

Укупна вредност овог Акционог плана за период од 2025.-2027. године износи 49.255.000,00 динара, од чега се из буџета општине Врбас издваја 3.635.000,00 динара, а из осталих извора (из донаторских средстава, из Оперативног плана, из средстава других носилаца) 45.620.000,00 динара.

ОПШТИ ЦИЉ:		Унапређење квалитета живота Рома и Ромкиња у општини Врбас, уз стварање услова за њихову већу укљученост у друштвене токове заједнице				
Показатељи на нивоу општег циља (показатељи ефеката)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Обухват деце ромске националности средњошколским образовањем	%	2022./2023.	/	2027.	30%	Извештај средњих школа
Број Рома који су скинути са евиденције НСЗ због запослења или samozапослења у периоду 2025-2027.	Број	2023.	/	2027.	30	Извештај НСЗ
Број Рома који не поседује здравствену књижицу	Број	2023.	/	2027.	0	Извештај Дома здравља
% домаћинстава ромске националности који прима новчану социјалну помоћ	%	2023.	50%	2027.	45%	Извештај ЦЗСР
Удео лица ромске националности који имају решене имовинско-правне односе у односу на укупан број лица ромске националности који су у процесу озакоњења	%	2024.	/	2023.	40%	Извештај Одељења за урбанизам

ПОСЕБАН ЦИЉ 1:	Обезбедити потпун обухват ромске деце обавезним образовањем уз континуитет у школовању и пружање подршке школовању деце, младих и одраслих.					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Обухват деце ромске националности обавезним образовањем - ОШ	%	2024.	/	2027.	100%	Извештаји основних школа
Обухват деце ромске националности обавезним образовањем - ПУ	%	2024.	/	2027.	100%	Извештај ПУ
Роми и ромкиње без школске спреме или са непотпуним основним образовањем	Број	2017.	135	2027	105	Извештај ЈЛС

МЕРА 1.1:	Стручна подршка ученицима у образовању		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Од. за друштвене делатности		Партнери:	Основне Школе, Предшколска установа			
Период спровођења:	2025. – 2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	330.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2025: 330.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:	Оперативни план: 330.000,00		
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Број ангажованих педагошких асистената	Број	2024.	1	1	0	0	Извештај Одељења за др. дел.
Број деце којој је пружена подршка при упису у ОШ	Број	2024.	9	10	10	10	Извештаји ПУ, ОШ и ПА
Број ученика информисаних о афирмативним мерама	Број	2024.	-	30	30	30	Извештај педагошког асистента

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за	Укупно потребна	Вредности фин.	Вредности фин.
--------	------------------	---------	----------	--------	-----------------	----------------	----------------

				реализацију	фин. средства (РСД)	средства по годинама (РСД)	средства по изворима (РСД)
1.1.1	Ангажовање педагошког асистента	ЈЛС – Од. за друштвене дел.	ОШ, ПШ	2025.-2027.	330.00,00	2025: 330.000,00	Оперативни план: 330.000,00
1.1.2	Стручна подршка деци ромске националности приликом уписа у први разред ОШ	ЈЛС – Од. за друштвене дел.	ПА, ОШ, ПУ	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
1.1.3	Информисање ученика о коришћењу механизма афирмативних мера (разговори ПА са ученицима и родитељима)	Педагошки асистент - ПА	ОШ, ПУ	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
1.1.4	Информисање и додатне припреме ромске деце за полагање квалификационих испита (додатни часови)	ЈЛС – Од. за друштвене дел.	ПА, ОШ	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 1.2:	Повећање обухвата одраслих Рома и Ромкиња основним образовањем		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	ОШ 20 Октобар		Партнери:	ЈЛС – Од. за друштвене дел.			
Период спровођења:	2025.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	/	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	/	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		/	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Број Рома који похађају ФОО	Број	2024.	8	10	10	10	Извештај ОШ 20 Октобар

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства	Вредности фин. средства по	Вредности фин. средства по
--------	------------------	---------	----------	--------------------	-------------------------------	----------------------------	----------------------------

					(РСД)	годинама (РСД)	изворима (РСД)
1.2.1	Посете ромским породицама и мотивисање за похађање ФОО	ОШ 20 Октобар	ЈЛС – Од. за друштвене дел.	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 1.3:	Материјална подршка ромској деци за укључивање и континуитет у образовању		Тип мере:	Информативно-едукативна; подстицајна			
Носилац мере:	ЈЛС - Од. за друштвене дел.		Партнери:	ОЦД, ОШ, ПУ, ПА, СШ, ФООО, ЦСР, Мобилни тим			
Период спровођења:	2025.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	585.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2025: 195.000,00 2026: 195.000,00 2027: 195.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		Оперативни план: 195.000,00 Донаторска средства: 390.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Ваучери додељени Ромским ученицима завршних разреда	Број	2024.	29	13	13	13	Извештај Од. за друштвене дел.
Ученици ромске националности којима је пружена материјална подршка	Број	2024.	-	60	60	60	Извештај Од. за друштвене дел.

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
1.3.1	Утврђивање потреба ромске деце за материјалним условима за редовно похађање наставе – интерни упитник организација на територији општине Врбас	ЈЛС	ОЦД, ОШ, ПУ, ПА Мобилни тим	2025.	/	/	Из редовних активности
1.3.2	Обезбеђивање уџбеника и школског прибора за ученике ромске националности	ЈЛС	ОШ, ЦСР	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

1.3.3	Обезбеђивање ужине за ученике ромске националности који су социјално угрожени – регресирана цена ужине	ЈЛС	ОШ	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
1.3.4	Обезбедити превоз ученика ОШ, СШ и студената за ученике ромске националности који су социјално угрожени	ЈЛС	ОШ	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
1.3.5	Промоција значаја образовања додељивањем награда ученицима завршних разреда ПУ, ОШ и СШ, ФООО (додела ваучера)	ЈЛС	ПУ, ОШ и СШ, ФООО	2025.-2027.	585.000,00	2025: 195.000,00 2026: 195.000,00 2027: 195.000,00	Оперативни план: 195.000,00 Донаторска средства: 390.000,00
1.3.6	Регесиран боравак у ПУ за треће дете	ЈЛС		2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
1.3.7	Награђивање студената са најбољим резултатима (оцена преко 9)	ЈЛС		2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 1.4:	Унапредити информисаност родитеља деце и ученика ромске националности о значају раног развоја и континуитета образовања, и пружити подршку у остваривању њихових права		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	ПУ, ОШ, ПА		Партнери:	ЈЛС, ОЦД,			
Период спровођења:	2025.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	180.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2025:60.000,00 2026:60.000,00 2027:60.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		Донаторска средства: 180.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Број радионица са родитељима ромске деце	Број	2024.	-	3	3	3	Извештаји ПУ и ОШ
Број радионица са ученицима ОШ	Број	2024.	-	3	3	3	Извештаји ПУ и ОШ
Број индивидуалних разговора са родитељима	Број	2024.	-	30	30	30	Извештај ПА

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
1.4.1	Радионице са родитељима ромске деце о значају раног и континуираног развоја и образовања, и правима и обавезама из области образовања	ПУ, ОШ	ОЦД	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
	Радионице са ученицима завршних разреда ОШ о значају	ЈЛС	ОШ	2025.-2027.	180.000,00	2025:60.000,00	Донаторска средства:

1.4.2	континуитета образовања					2026:60.000,00 2027:60.000,00	180.000,00
1.4.3	Радионице и индивидуални разговори са децом о значају образовања, као и правима из области образовања	ПУ, ОШ	ПА, ЈЛС	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
1.4.4	Индивидуалне посете и разговори са родитељима деце о значају раног и континуираног развоја и образовања	ПА		2025. -2027.	/	/	Из редовних активности

ПОСЕБАН ЦИЉ 2:		Унапређење инфраструктуре и доступности комуналних услуга у ромским насељима и пружање подршке у решавању имовинско-правних односа и озакоњењу бесправно саграђених објеката					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Легализовани стамбени објекти у ромским насељима		%	2024.	30%	2027	35%	Извештај одељења за урбанизам
Покривеност ромских насеља асфалтираним унутрашњим саобраћајницама		%	2017.	65%	2027	70%	Извештај одељења за урбанизам

МЕРА 2.1:		Мапирање потреба ромске популације - идентификовати потребе за унапређење инфраструктуре, комуналних услуга и становања у ромским насељима		Тип мере:		Информативно-едукативна		
Носилац мере:		Одељење за урбанизам и просторно планирање, стамбено-комуналне послове и заштиту животне средине (Од. за урбанизам)		Партнери:		ОЦД, Мобилни тим		
Период спровођења:		2025.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):		/	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		/	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2025.	2026.	2027.	
Извештај о мапирању потреба ромског становништва из области становања		Број	2024.	0	1	1	1	Извештај Одељења за урбанизам

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за	Укупно потребна	Вредности фин.	Вредности фин.
--------	------------------	---------	----------	--------	-----------------	----------------	----------------

				реализацију	фин. средства (РСД)	средства по годинама (РСД)	средства по изворима (РСД)
2.1.1	Анкетно истраживање и анализа потреба за унапређењем инфраструктуре и услова становања ромских породица	ЈЛС	ОЦД, МТ	2025.	/	/	Из редовних активности
2.1.2	Анализа статуса планских докумената и земљишта у ромским насељима	ЈЛС		2025.	/	/	Из редовних активности
2.1.3	Утврђивање потреба за унапређењем комуналних услуга	ЈЛС	ОЦД, МТ	2025.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 2.2:	Обезбедити правну и техничку помоћ лицима ромске националности при решавању имовинско-правних односа у поступку озакоњења стамбених објекта		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за урбанизам		Партнери:	ОЦД			
Период спровођења:	2025.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	1.200.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026: 1.200.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		Донаторска средства: 1.200.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Роми корисници бесплатне правне помоћи	Број	2024.	-	20	20	20	Извештај Од. за урбанизам
Саветодавни разговори из области озакоњења објекта	Број	2024.	-	20	20	20	Извештај Од. за урбанизам
Ромске породице којима је припремљена документација у процесу озакоњења	Број	2024.	0	0	20	0	Извештај Од. за урбанизам

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
2.2.1	Информисање и пружање саветодавне помоћи крајњим корисницима – бесплатна правна помоћ	ЈЛС	ОЦД	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
2.2.2	Едукација у вези озакоњења објеката и градње у складу са законском регулативом – саветодавни разговори	ЈЛС	ОЦД	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
2.2.3	Припрема документације у процесу озакоњења – пилот пројекат за 20 крајњих корисника	ЈЛС	ЦСР, ОЦД	2026.	1.200.000,00	2026: 1.200.000,00	Донаторска средства: 1.200.000,00
2.2.4	Информисање Рома о програму енергетске санације објеката	ЈЛС	ОЦД	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 2.3:	Унапређење комуналних услуга у ромским насељима		Тип мере:	Инфраструктурна			
Носилац мере:	Одељење за урбанизам		Партнери:	ЈКП Комуналац			
Период спровођења:	2025.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	380.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2025: 240.000,00 2026: 140.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		ЈКП Комуналац: 380.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Постављени заједнички контејнери за прикупљање отпада у ромским насељима	Број	2024.	0	3	0	0	Извештај ЈКП Комуналац
Број јавних чесми у ромским насељима	Број	2024.	0	1	1	1	Извештај ЈКП Комуналац

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
2.3.1	Обезбеђивање заједничких контејнера за прикупљање отпада (Змајево)	ЈЛС	ЈКП Комуналац	2025.	240.000,00	2025: 240.000,00	ЈКП „Комуналац“: 240.000,00
2.3.2	Изградња јавне чесме у Змајеву	ЈЛС	ЈКП Комуналац	2026.	140.000,00	2026: 140.000,00	ЈКП „Комуналац“: 140.000,00

МЕРА 2.4:	Подизање свести о очувању животне средине и одржавање хигијене стамбених простора и насеља		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Служба за заштиту животне средине		Партнери:	/			
Период спровођења:		Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	/	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		/	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		/
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Радионице за подизање свести о очувању животне средине и одржавање хигијене стамбених	Број	2024.	0	1	1	1	Извештај Службе за ЗЖС
Роми којима је подељен материјал о заштити животне средине	Број	2024.	-	100	100	100	Извештај Службе за ЗЖС

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства	Вредности фин. средства по	Вредности фин. средства по
--------	------------------	---------	----------	--------------------	-------------------------------	----------------------------	----------------------------

					(РСД)	годинама (РСД)	изворима (РСД)
2.4.1	Информативне радионице о подизању свести о очувању животне средине и одржавање хигијене стамбених простора и насеља	ЈЛС – Служба за ЗЖС	/	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
2.4.2	Израда и дистрибуција штампаног информативног и едукативног материјала о очувању животне средине и одржавање хигијене стамбених простора и насеља	ЈЛС – Служба за ЗЖС	/	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 2.5:	Унапређење инфраструктуре у Ромским насељима и услова становања ромских породица		Тип мере:	Инфраструктурна			
Носилац мере:	Одељење за урбанизам		Партнери:	/			
Период спровођења:	2026.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	35.310.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026: 11.310.000,00 2027: 24.000.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		ЈЛС: 2.600.000,00 Донаторска средства: 32.710.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Дужина асфалтираних и рехабилитованих саобраћајница	м	2024	0	0	0	300	Извештај Одељења за урбанизам
Ромске породице којима је пружена стамбена подршка	Број	2024	0	0	15	0	Извештај Одељења за урбанизам

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
2.5.1	Пројекат парцелације земљишта у насељу Змајево	ЈЛС		2026.	1.810.000,00	2026: 1.810.000,00	Донаторска средства: 1.810.000,00
2.5.2	Израда пројектно-техничке документације за инфраструктурно уређење насеља - Змајево	ЈЛС		2026.	2.000.000,00	2026: 2.000.000,00	Донаторска средства: 2.000.000,00
2.5.3	Изградња атмосферске канализације у Змајеву	ЈЛС		2027.	22.000.000,00	2027: 22.000.000,00	ЈЛС: 2.200.000,00 Донаторска средства: 19.800.000
2.5.4	Асфалтирање коловоза у Змајеву	ЈЛС		2027.	2.000.000,00	2027: 2.000.000,00	ЈЛС: 400.000,00 Донаторска средства: 1.600.000
2.5.5	Стамбена подршка ромским породицама у зградама и кућама у власништву ЈЛС	ЈЛС		2026.	7.500.000,00	2027: 7.500.000,00	Донаторска средства: 7.500.000,00

ПОСЕБАН ЦИЉ 3:		Проширене и унапређене социјалне услуге и побољшана доступност информација о правима из области социјалне заштите					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Процент становништва ромске националне мањине информисан о услугама и правима из социјалне заштите путем активности ЛАП-а		%	2024.	-	2027.	70 %	Извештај о реализацији ЛАП-а

МЕРА 3.1:		Идентификовати потребе ромске популације у области социјалне заштите		Тип мере:		Информативно-едукативна		
Носилац мере:		ЈЛС		Партнери:		ОЦД, ЦСР, ПА		
Период спровођења:		2025.		Потребне измене прописа:		не		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):		/		Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		/		
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2025.	2026.	2027.	
Извештај о мапирању потреба ромског становништва из области социјалне заштите		Број	2024.	0	1	1	1	Извештај Центра за социјални рад

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
3.1.1	Мапирање потреба за унапређењем услуга из области социјалне заштите (укључујући и кориснике свратишта за децу)	ЈЛС	ОЦД, ЦСР, ПА	2025.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 3.2:	Унапредити информисаност припадника ромске популације о остваривању права и услуга из области социјалне заштите		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	ЦСР		Партнери:	ЈЛС, ОЦД, ПА			
Период спровођења:	2025.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	45.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2025: 15.000,00 2026: 15.000,00 2027: 15.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		Центар за социјални рад: 45.000,000	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Број радионица са ромским удружењима	Број	2024.	-	1	1	1	Извештај ЦСР
Број састанака са ромским удружењима	Број	2024.	-	5	5	5	Извештај ЦСР
Број ромских породица са којима су обављени разговори	Број	2024.	300	300	300	300	Извештај ЦСР

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
3.2.1	Састанци и радионице са ромским удружењима и грађанкама и грађанима	ЦСР	ЈЛС	2025.-2027.	45.000,00	2025: 15.000,00 2026: 15.000,00 2027: 15.000,00	Центар за социјални рад: 45.000,00
3.2.2	Индивидуалне посете и разговори и упознавање ромске популације са правима и обавезама из области соц. заштите	ЦСР	ОЦД, ПА	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
3.2.3	Информисање грађана старијих од 65 година о услугама социјалне заштите	ЦСР	ОЦД, ПА	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 3.3:	Осигурати спровођење и приступ постојећим услугама социјалне заштите уз унапређење услуга		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	ЦСР		Партнери:	ЈЛС, ЦК, НСЗ			
Период спровођења:	2025-2027	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	290.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2025: 230.000,00 2026: 30.000,00 2027: 30.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		Оперативни план: 200.000,00 Донаторска средства: 90.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Корисници једнократне помоћи	Број	2024.	900	900	900	900	Извештај ЦСР
Пакети подршке додељени ромској деци млађој од 12 година	Број	2024.	300	300	300	300	Извештај ЦСР
Роми и Ромкиње обучени за пружање услуга из социјалне заштите	Број	2024.	0	5	5	5	Извештај ЈЛС
Одржане вршњачке радионице	Број	2024	0	1	1	1	Извештај ЈЛС

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
3.3.1	Радионице и семинари за стручно оспособљавање запослених у ЦЗСР	ЦСР	Комора за социјалну заштиту	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
3.3.2	Обезбедити бесплатно за најугроженије Ромске породице: одећу, обућу, материјалну помоћ (једнократна помоћ)	ЦСР		2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
3.3.3	Додела пакетића подршке за	ЈЛС	ЦСР	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

	децу млађу од 12 година						активности
3.3.3	Пакети Црвеног Крста за ромске породице (храна, хигијена, одећа)	ЦК	ЦСР	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
3.3.4	Обука за Роме и Ромкиње за пружање услуга из области социјалне заштите (помоћ у кући, неговатељице, и др.)	ЦСР, ЈЛС	Едукативни центар НС, НСЗ	2025.	200.000,00	2025: 200.000,00	Оперативни план: 200.000,00
3.3.5	Спровођење вршњачких едукација за борбу против дискриминације	ЦК, ОШ	ЦСР	2025.-2027.	90.000,00	2025: 30.000,00 2026: 30.000,00 2027: 30.000,00	Донаторска средства: 90.000,00
3.3.6	Обучавање/едукација Ромских ОЦД за припрему пројеката и спровођење активности у вези са борбом против дискриминације, насиља у породици, једнакости полова и др.	Координационо тело за спречавање насиља		2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 3.4:	Оснивање свратишта за (ромску) децу		Тип мере:	Инфраструктурна			
Носилац мере:	ЈЛС		Партнери:	Центар за социјални рад			
Период спровођења:	2026.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	10.200.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026: 600.000,00 2027: 9.600.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		ЈЛС: 600.000,00 Донаторска средства: 9.600.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Површина реновираног објекта свратишта	м2	2024	0	0	0	200	Извештај ЈЛС
Одржане међугенерациске активности	Број	2024.	0	0	0	3	Извештај ЈЛС

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
3.4.1	Решавање правно-имовинског статуса објекта	ЈЛС	ЦСР	2026.	/	/	Из редовних активности
3.4.2	Израда пројектно-техничке документације за уређење објекта	ЈЛС	ЦСР	2026.	600.000,00	2026: 600.000,00	ЈЛС: 600.000,00
3.4.3	Реновирање и опремање објекта	ЈЛС	ЦСР	2027.	9.600.000,00	2027: 9.600.000,00	Донаторска средства: 9.600.000,00
3.4.4.	Финансирање рада свратишта	ЈЛС	ЦСР	2027.	/	/	Из редовних активности
3.4.5	Спровођење међугенерациских активности у свратишту	ЈЛС	ЦСР	2027.	/	/	Из редовних активности

ПОСЕБАН ЦИЉ 4:		Повећање нивоа информисаности о унапређењу здравља и побољшање здравственог стања Рома и Ромкиња				
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број припадника ромске националности који не поседују здравствену књижицу	Број	2024.	/	2027.	0	Извештај Дома здравља
Обухват Рома и Ромкиња превентивним прегледима	%	2024.	/	2027.	30%	Извештај Дома здравља
Обухват старијих (65+) ромске националности превентивним прегледима	%	2024.	/	2027.	80%	Извештај Дома здравља

МЕРА 4.1:	Ангажовање ромске здравствене сараднице и утврђивање потреба ромске популације за здравственом заштитом		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	ЈЛС – Савет за здравље		Партнери:	Дом Здравља, Здравствена сарадница			
Период спровођења:	2025.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	300.000,00 ⁻	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2025: 300.000,00 ⁻	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		Оперативни план: 300.000,00 ⁻	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Ангажоване ромске здравствене сараднице	Број	2024.	0	1	0	0	Извештај ЈЛС

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
4.1.1	Ангажовање ромске здравствене сараднице	ЈЛС	ДЗ	2025.	300.000,00	2025: 300,000,00	Оперативни план: 300.000,00
4.1.2	Мапирање потреба из области	Здравствена	ДЗ -	2025.	/	/	Из редовних

	здравствене заштите	сарадница	поливалентна патронажа				активности
--	---------------------	-----------	------------------------	--	--	--	------------

МЕРА 4.2:	Унапредити информисање, едукацију и мотивацију ромске популације из области здравља и здравствене заштите.		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	ЈЛС – Савет за здравље		Партнери:	ДЗ			
Период спровођења:	2025.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	/	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	/	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		/	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Број информисаних Рома и Ромкиња из области здравствене заштите	Број	2024.	-	100	100	100	Извештај Савета за здравље
Број радионица из области здравља са Ромском заједницом	Број	2024	-	8	8	8	Извештај ДЗ

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
4.2.1	Спровођење програма здравствене едукације (репродуктивно здравље, школа родитељства, имунизација, опасности по здравље, ментално здравље...)	ЈЛС – Савет за здравље	ДЗ	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
4.2.2	Индивидуално информисање ромске популације о	ЈЛС – Савет за здравље	ДЗ, Здравствена сарадница	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

	здравственој заштити						
4.2.3	Израда и дистрибуција доступног информативног/едукативног материјала из области здравствене заштите	ЈЛС – Савет за здравље	ДЗ	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 4.3:	Обезбедити већу доступност здравствених услуга и заштите Ромима и Ромкињама.		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	ЈЛС – Савет за здравље		Партнери:	ДЗ, Општа болница			
Период спровођења:	2025.-2027.	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	/	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		/	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		/
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Број организованих акција превентивних прегледа Рома и Ромкиња	Број	2024.	2	3	3	3	Извештај Савета за здравље
Број Рома и Ромкиња којима је пружена директна здравствена подршка	Број	2024.	-	100	100	100	Извештај Здравствене сараднице
Број старијих од 65+ којима је пружена додатна здравствена подршка	Број	2024	-	20	20	20	Извештај Здравствене сараднице

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
4.3.1	Организовање акција	ЈЛС – Савет за	ДЗ, Општа	2025.-2027.	/	/	Из редовних

	превентивних прегледа Рома и Ромкиња	здравље	болница, ОЦД				активности
4.3.2	Директна подршка Ромима и Ромкињама у остваривању права из области здравствене заштите	ЈЛС – Савет за здравље	Здравствена сарадница, ОЦД	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности
4.3.3	Обилазак и здравствена подршка Ромима и Ромкињама старијим од 65+	ЈЛС – Савет за здравље	Здравствена сарадница, ОЦД	2025.-2027.	/	/	Из редовних активности

ПОСЕБАН ЦИЉ 5:		Унапредити информисање Рома и Ромкиња о програмима из области запошљавања					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број Рома на евиденцији НСЗ		Број	2019.	29	2027.	20	Извештај НСЗ
Број Рома и Ромкиња корисника активних мера запошљавања		Број	2023.	/	2027.	10	Извештај НСЗ

МЕРА 5.1:	Повећање обухвата незапослених Рома и Ромкиња у програмима информисања, едукације и функционалног и додатног образовања		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	ЈЛС		Партнери:	НСЗ, ОЦД			
Период спровођења:	2025-2027	Потребне измене прописа:		не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	435.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2025: 145.000,00 2026: 145.000,00 2027: 145.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансир.:		ЈЛС: 435.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2025.	2026.	2027.	
Корисници обука у ЕДУ Центру	Број	2024.	0	5	5	5	Извештај НСЗ
Број Рома на обукама за предузетништво	Број	2024.	10	10	10	10	Извештај НСЗ и РРА
Мотивационе обуке	Број	2024.	20	20	20	20	Извештај НСЗ

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
5.1.1	Информисање и мотивисање ромске популације за пријављивање на НСЗ и учешће у	НСЗ	ЈЛС, ОЦД		/	/	Из редовних активности

	програмима и обукама НСЗ						
5.1.2	Информисање о конкурсy за субвенције за самозапошљавање	ЈЛС	НСЗ		/	/	Из редовних активности
5.1.3	Информисање о конкурсy за субвенције за нова радна места	ЈЛС	НСЗ		/	/	Из редовних активности
5.1.4	Подршка лицима ромске националности за стицање неопходних лиценци, сертификата и сл., за спровођење послова недостајућих профила (трошкови пута)	ЈЛС	НСЗ, Еду центар НС	2025.-2027.	435.000,00	2025: 145.000,00 2026: 145.000,00 2027: 145.000,00	ЈЛС: 435.000,00
5.1.5	Организовање обука из области предузетништва, у сарадњи са НСЗ, Регионалном развојном агенцијом „Бачка“ (РРА Бачка)	ЈЛС	НСЗ, РРА		/	/	Из редовних активности
5.1.6	Мотивационе обуке за запошљавање	НСЗ	ЈЛС		/	/	Из редовних активности

7 ОКВИР ПРОГРАМСКОГ БУЏЕТА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА

Усвајањем Локалног акционог плана за социјално укључивање Рома и Ромкиња у општини Врбас за период 2025.-2027. године стварају се услови за доследно спровођење предвиђених мера и у оквиру њих дефинисаних активности, уз обезбеђивање потребних финансијских ресурса, како из буџета општине Врбас за период у којем ће се спроводити Локални акциони план, тако и из други извора. Поред тога, велики број предвиђених активности ће се спроводити из редовних активности носилаца, тако да није потребно предвидети додатна новчана средства.

Када говоримо о активностима које се неће спроводити из редовних активности, Акциони план садржи и процену њихових трошкова; с тим у вези је неопходно вршити одговарајуће планирање дефинисаних расхода, а према мерама и активностима предвиђеним у конкретним програмима из буџета Општине. На тај начин се остварују циљеви програмског буџетирања.

С тим у вези, приликом постављања односа између активности из Акционог плана, рокова предвиђених за њихову реализацију и извора финансирања, један од важних чинилаца је била и динамика планирања и спровођења програмских активности/пројеката предвиђених за финансирање из буџета са једне стране, односно донаторских средстава са друге стране. Поред споменутих редовних активности, поједине активности се већ финансирају из извора других нивоа власти, односно из средстава донатора (тачније, план је да се финансирају из ових извора), тако да је њиховим укључивањем у Локални акциони план постојећа платформа за решавање одређених кључних питања додатно ојачана, стратешки и на практичан начин.

У табелама у наставку су представљене активности за чије спровођење су предвиђена средства из буџета општине Врбас у 2025. години (табела број 15), као и активности које ће бити финансиране из општинског буџета у 2026. години (табела број 16) и у 2027. години (табела број 17). Као што је напоменуто, активности из Акционог плана ће се финансирати и из других извора финансирања, како донаторских, тако и из извора других нивоа власти (у највећем броју случајева, кроз њихове редовне активности). У табели број 18 је приказано финансирање из донаторских и других извора.

Поред наведеног где су оквирно већ познати извори/донатори, као и износи, у оквиру осталих извора финансирања у Акционом плану, а имајући у виду период од три године реализације ЛАП-а, приказане су могућности аплицирања за донаторска средства. У складу са тиме, примењен је приступ да је свуда где су препознате потребе и могућности за донаторским средствима назначено (су)финансирање из донаторских средстава (тачније, као могућност аплицирања на разним конкурсима).

Осим тога, донаторска средства по изворима и износима (као и наменама за које се објављују конкурси), затим дужини трајања сваког пројекта и процењене износе који би се односили на ромску популацију (кориснике) у овом тренутку није било могуће свуда прецизно проценити; ово пре свега из разлога што су пројекти који се финансирају део већих програма усмерених не само на групе корисника/националне мањине, већ и на друге врсте корисника, као што су породице, незапослени, одређене социјалне групе (дакле, без назнаке по националној припадности).

Табела 15: Средства из буџета општине Врбас за спровођење активности ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња за 2025. годину

Ред.бр.	Ознака активности	Активност	Финансирање из буџета општине Врбас у 2025. години
1	5.1.4	Подршка лицима ромске националности за стицање неопходних лиценци, сертификата и сл., за спровођење послова недостајућих профила (трошкови пута)	145.000,00
		Укупно:	145.000,00

Поједине активности, као што је наведено у Акционом плану, планиране су за спровођење у периоду више година, а почев од 2025. године. Из наведеног разлога те активности није било могуће буџетирати, односно за њих предвидети средства у тренутку припреме овог документа, посебно уколико је њихово спровођење условљено претходном израдом одређених анализа, прикупљањем података и процена, стварањем базе података и слично.

Табела 16: Средства из буџета општине Врбас за спровођење активности ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња за 2026. годину

Ред.бр.	Ознака активности	Активност	Финансирање из буџета општине Врбас у 2026. години
1	3.4.2	Израда пројектно-техничке документације за уређење објекта	600.000,00
2	5.1.4	Подршка лицима ромске националности за стицање неопходних лиценци, сертификата и сл., за спровођење послова недостајућих профила (трошкови пута)	145.000,00
		Укупно:	745.000,00

Табела 17: Средства из буџета општине Врбас за спровођење активности ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња за 2027. годину

Ред.бр.	Ознака активности	Активност	Финансирање из буџета општине Врбас у 2027. години
1	2.5.3	Изградња атмосферске канализације у Змајеву	2.200.000,00
2	2.5.4	Асфалтирање коловоза у Змајеву	400.000,00
3	5.1.4	Подршка лицима ромске националности за стицање неопходних лиценци, сертификата и сл., за спровођење послова недостајућих профила (трошкови пута)	145.000,00
		Укупно:	2.745.000,00

Табела 18: Активности ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2025.-2027. године за чије спровођење се обезбеђују средства из других извора

Ред.бр.	Ознака активности	Активност	Износ и извор финансирања
1	1.1.1	Ангажовање педагошког асистента	330.000,00 – Оперативни план (2025.)
2	1.3.5	Промоција значаја образовања додељивањем награда ученицима завршних разреда ПУ, ОШ и СШ, ФООО (додела ваучера)	195.000,00 – Оперативни план (2025.); 390.000,00 – Донаторска средства (2026., 2027.)
3	1.4.2	Радионице са ученицима завршних разреда ОШ о значају континуитета образовања	180.000,00 - Донаторска средства (2025.-2027.)
4	2.2.3	Припрема документације у процесу озакоњења – пилот пројекат за 20 крајњих корисника	1.200.000,00 – Донаторска средства (2026.)
5	2.3.1	Обезбеђивање заједничких контејнера за прикупљање отпада (Змајево)	240.000,00 -ЈП „Комуналац“ (2025.)
6	2.3.2	Изградња јавне чесме у Змајеву	140.000,00 -ЈП „Комуналац“ (2026.)

7	2.5.1	Пројекат парцелације земљишта у насељу Змајево	1.810.000,00 – Донаторска средства (2026.)
8	2.5.2	Израда пројектно-техничке документације за инфраструктурно уређење насеља - Змајево	2.000.000,00 – Донаторска средства (2026.)
9	2.5.3	Изградња атмосферске канализације у Змајеву	19.800.000,00 - Донаторска средства (2027.)
10	2.5.4	Асфалтирање коловоза у Змајеву	1.600.000,00 - Донаторска средства (2027.)
11	2.5.5	Стамбена подршка ромским породицама у зградама и кућама у власништву ЈЛС	7.500.000,00 - Донаторска средства (2027.)
12	3.2.1	Састанци и радионице са ромским удружењима и грађанкама и грађанима	45.000,00 – Центар за социјални рад (2025.- 2027.)
13	3.3.4	Обука за Роме и Ромкиње за пружање услуга из области социјалне заштите (помоћ у кући, неговатељице, и др.)	200.000,00 – Оперативни план (2025.)
14	3.3.5	Спровођење вршњачких едукација за борбу против дискриминације	90.000,00 – Донаторска средства (2025.-2027.)
15	3.4.3	Реновирање и опремање објекта	9.600.000,00 – Донаторска средства (2027.)
16	4.1.1	Ангажовање ромске здравствене сараднице	300.000,00 – Оперативни план (2025.)
Укупно:			45.620.000,00

Финансирање предвиђених мера, по предложеним активностима у оквиру појединих посебних циљева ЛАП-а потребно је обезбедити у буџету на основу одлуке (одлука) о буџету општине у периоду спровођења Акционог плана, тачније у периоду 2025.-2027. године. У складу са Упутством за израду програмског буџета, спровођење мера је потребно планирати као **програмску активност** (текућа и континуирана делатност корисника буџета, чијим спровођењем се постижу циљеви који доприносе остварењу циљева Програма), односно као **пројекат**. Посматрано са аспекта области које су обухваћене ЛАП-ом, мере и активности су разложене по посебним циљевима, тачније, у оквиру посебних циљева:

Посебан циљ 1: Обезбедити потпун обухват ромске деце обавезним образовањем уз континуитет у школовању и пружање подршке школовању деце, младих и одраслих

Предложене мере у оквиру овог посебног циља су усмерене ка већем обухвату/укључивању деце у образовање, али и ка повећању обухвата одраслих основним образовањем. Потпун обухват подразумева и континуитет у образовању, стога мере и припадајуће активности укључују подршку у образовању, кроз информисање и подршку при упису деце у школу, материјалну помоћ која се огледа у обезбеђивању бесплатних уџбеника и школског прибора, те обезбеђивање ужине (кроз регресираних цене за угрожене категорије) и превоза ученика. У вези са обезбеђивањем континуитета у образовању предвиђене су активности усмерене на рад са родитељима, кроз радионице и индивидуалне разговоре. Већина активности у оквиру овог посебног циља ће се спроводити кроз редовне активности носилаца, док ће за поједине које нису предвиђене редовним активностима финансирање бити обезбеђивано кроз донаторска средства, као и кроз финансирање из Оперативног плана Мобилног тима за инклузију Рома.

Посебан циљ 2: Унапређење инфраструктуре и доступности комуналних услуга у ромским насељима и пружање подршке у решавању имовинско-правних односа и озакоњењу бесправно саграђених објеката

Кроз овај посебан циљ настоји се одговорити на потребе ромске популације у области становања, те је пре свега предвиђено мапирање потреба, како би се на најбољи начин идентификовале потребе за унапређењем инфраструктуре и комуналних услуга у ромским насељима. Како је са становањем уско повезана проблематика имовинско-правних односа, посебно у погледу озакоњења бесправно изграђених објеката, предвиђена је подршка кроз саветовање, информисање и припрему документације за озакоњење. Уз побољшање комуналних услуга неизоставно су повезана питања подизања свести о очувању животне средине и одржавања хигијене стамбених простора, тако да је предвиђена посебна мера у овој области, те са њом повезане активности. Део активности има за циљ да пружи конкретну подршку у побољшању инфраструктуре и пружања услуга, тако да је за њихово спровођење предвиђена донаторска подршка, као и подршка локалне самоуправе. У том смислу локална самоуправа ће издвојити средства за изградњу атмосферске канализације и асфалтирање коловоза у једном од насеља; ова средства могу бити предвиђена у оквиру програма 1 – становање, урбанизам и просторно планирање, програмска активност 0004 – стамбена подршка.

Посебан циљ 3: Проширене и унапређене социјалне услуге и побољшана доступност информација о правима из области социјалне заштите

Активности из Акционог плана у оквиру овог посебног циља започињу мапирањем потреба за унапређењем услуга из области социјалне заштите. План је да се унапреди информисаност ромске популације у погледу остваривања права и услуга из области социјалне заштите, затим да се побољша приступ услугама и на крају унапређење самих услуга. Једна од мера предвиђа оснивање свратишта за ромску децу, за реновирање и опремање којег објекта су предвиђена донаторска средства, док ће општина издвојити средства за припрему пројектно-техничке документације за уређење објекта: финансирање је могуће предвидети у програму 11 – социјална и дечија заштита.

Финансирање обука, радионица и вршњачких едукација је предвиђено из донаторских средстава и из Оперативног плана Мобилног тима за инклузију Рома.

Активности у оквиру овог посебног циља ће, поред општине, спроводити Центар за социјални рад и Црвени крст.

Посебан циљ 4: Повећање нивоа информисаности о унапређењу здравља и побољшање здравственог стања Рома и Ромкиња

У оквиру овог посебног циља мере и припадајуће активности су усмерене на унапређење информисања, едукацију и мотивацију ромске популације у области здравља и здравствене заштите. Нагласак је на обезбеђењу веће доступности здравствених услуга и здравствене заштите, те је предвиђено ангажовање ромске здравствене сараднице у 2025., чији ангажман би се финансирао из средстава Оперативног плана мобилног тима за инклузију Рома. Активности у циљу здравствене едукације и информисања о здравственој заштити, те конкретно превентивни прегледи, предвиђени су да се спроводе кроз редовне активности носилаца (Дом здравља, Општа болница, као и организације цивилног друштва).

Посебан циљ 5: Унапредити информисање Рома и Ромкиња о програмима из области запошљавања

У највећој мери ће се овај посебни циљ спроводити у сарадњи и/или у координацији са Националном службом за запошљавање, као и организацијама цивилног друштва које заступају интересе ромске националне мањине. Поред информисања и мотивисања ромске популације за пријављивање код Националне службе за запошљавање, обавештавања о конкурсима за запошљавање и самозапошљавање, локална самоуправа је предвидела подршку лицима ромске националности за стицање неопходних лиценци, сертификата и слично, за спровођење послова недостајућих профила и у том циљу ће обезбедити средства за покриће трошкова пута како би кандидати несметано могли похађати ове обуке и радионице; ова средства је могуће је предвидети у оквиру програма 3 – локални економски развој, преко програмских активности 1501-0002 – мере активне политике запошљавања, односно преко 1501-0003 – подстицаји за развој предузетништва.